

ILUSTROVALA BOŽENA AUGUSTÍNOVÁ

Buchty

RUDOLF DOBIÁŠ

Sedeli sme v pivnici a zuby nám drkotali od strachu, lebo iba pred hodinou prehrmotali okolo domu starého otca tri ruské tanky. Jeden z nich sa Nemcom podarilo zasiahnuť pancierovou päšťou. Ozval sa mohutný výbuch.

„Dostali ho, beštie,“ smutno povedal starý otec.

Potom nastalo ticho, akoby všetko okolo nás pospalo. Cez škáry dobiedzali do pivnice teplé slnečné lúče. Tvár starej mamy zružovela. Nepokojne sa pomrvila, vstala a krížom cez pivnicu prešla k starému otcovi. Naklonila sa nad neho a niečo mu pošepkala.

Starý otec zavrtil hlavou: „Ešte nie.“

Medzitým, čo si starý otec so starou mamou šepkali, nazrela Marča cez škáročku na dvor.

„Je po vojne!“ vykrikla.

Všetci sme vyskočili, akoby sme sa preľakli, že Marči preskočilo. Odstrčil som ju od okienka a jednu z dosák som odtisol, aby som lepšie videl na dvor. Hľadel som, div som si oči nevyočil, ale nevidel som nič, podľa čoho by sa dalo usúdiť, že je naozaj po vojne. Tráva sa zelenala, jablone sa chystali kvitnúť, obloha sa ľahúčko vlnila a slnko sa ukrývalo za polorozborenú kostolnú vežu.

„Si ty len hlúpa,“ povedal som Marči. „Ako môžeš vedieť, že je po vojne, keď to ani starý otec nevie?“

Starý otec vyhodil z pivnice cigaretový ohorok a chvíľu počúval, akoby sa chcel presvedčiť, že za múrom nestriehne nepriateľ. Nič sa nedialo, iba krdlik sliepok obstal ohorok, a po chvíli sa aj ten sklamane rozišiel.

„Nevidíš?“ spýtala sa ma Marča.

„Čo mám vidieť?“

„Sliepky predsa!“

„Je tam toho! Nebudeme sa predsa riadiť podľa sliepok. Vari ony môžu skôr ako ľudia zbadať takú udalosť?“

Marča sa nedala.

„Keď sa strieľalo, ukrývali sa pod šopou,“ presviedčala ma. „A teraz rozhrabávajú krtince. To znamená, že je po vojne.“

Nech to už bola pravda alebo nie, Marčin výkrik nás nakazil radostnou bezstarostnosťou. Napokon ani starý otec nevydržal sedieť a vybral sa na obchôdzku.

„Počkajte tu,“ povedal a po schodíkoch vyšiel z pivnice.

Keď sa o štvrt hodinu vrátil, videl som mu na tvári, že Marča hovorila pravdu. Objal starú mamu a povedal:

„Tak a teraz choď zamiesiť na buchty.“

Marča i ja sme vykriklili: „Buchty! Tvarohové buchty!“

Stará mama nám ich ustavične sľubovala. „Vydržte, deti,“ hovorievala, „keď bude po vojne, napečiem vám ich toľko, že ich budete jesť od rána do večera.“

V ústach sa mi začali zbiehať sladké sliny. V kuchyni sme sa rozdelili. Stará mama s Marčou zostali a ja so starým otcom sme vyšli pred dom.

Opierali sme sa o plot a hľadeli sme na slnkom zaliatu dedinu. Vzduch bol plný ticha, vtáčieho štebotu a bzučania včiel.

Zo susedného domu vyšiel starý Púčik.

„Máme to za sebou,“ povedal a podal starému otcovi ruku, akoby sa ktovie ako dlho nevideli.

„Zdá sa,“ opatrne odvetil starý otec a zhlboka si vydýchol. Potom pohľadom zablúdil na kostolnú vežu, na Hrnčiarikov vypálený dom, na jamy, ktoré na ulici vyhlbili míny a delostrelecké granáty, a napokon i na diery v streche hasičskej zbrojnice.

„Dobre sme obišli,“ povedal.

„Veru dobre,“ súhlasil Púčik. „Mohli sme aj horšie.“

Starý otec chcel niečo povedať, ale nepovedal, lebo z čista jasna nám nad hlavami zahvízdal delostrelecký granát.

Prikrčil som sa za plot, starý otec s Púčikom urobili to isté. Granát dopadol o niekoľko domov nižšie, do komína Žiačikovho domu. Kúdol červeného prachu vyšľahol do povetria ako gejzír. Vyplašené sliepky zakotkodákali a bežali sa schovať pod šopu.

Starý otec sa okamžite spamätal: „Do pivnice!“ vykrikol.

V kuchyni nás zastavila stará mama: „Čo sa deje?“

„Čoby sa dialo?“ starý otec sa tváril namosúrene. „Vojna je.“ Zlostne zagánil na Marču, akoby si vyčítal, že uveril jej tvrdeniu o konci vojny. Starý Púčik sa pokúsil zmierniť obavy starej mamy.

„Iba jeden granát vybuchol. Trafil Žiačikov komín.“

„Akurát ten,“ vzdychla si stará mama, pretože Žiačikov červený, bielymi čiarkami popreskakovaný komín bol pýchou dediny.

„Poďme!“ duril nás starý otec.

„Pečiem buchty,“ povedala stará mama. „Azda nechceš, aby som ich vybrala z trúby surové, alebo ich nechala pripáliť?“

„Ako chceš,“ povedal starý otec, „ale ak ťa roztrhá delostrelecký granát, potom sa nestážuj.“

V kuchyni zostala stará mama, starý otec a Púčik. Ja s Marčou sme museli ísť do pivnice, Marča sa rozfňukala.

„Ak neprestaneš, pôjdem do kuchyne a teba nechám v pivnici.“

Hrozba zaúčinkovala. Marča sa utíšila. Potom bolo ticho na nevydržanie. Vystúpil som po schodíkoch a opatrne som nadvihol príklop. Z kuchyne doľahli ku mne veselé hlasy a smiech. Starý Púčik sa čosi pokúšal vysvetliť lámanou ruštinou. Schytil som Marču za ruku.

„Poď!“ Takmer násilím som ju voviedol do kuchyne.

Za stolom sedelo najmenej desať vojakov. Pred nimi, na bielej porcelánovej mise, ležali pekne poukladané naše tvarohové buchty.

Vojaci sa smiali a jedli, zavše povedali slovo-dve, ktorému nerozumel ani starý Púčik, a medzitým jedli chrumkavé, do červena vypечené tvarohové buchty. Zrazu bolo po buchtách i po vojne.

Najstarší z vojakov bozkal starú mamu na

líce. Posunkom naznačil, že buchty boli výborné.

„Počkajte,“ povedala stará mama. „Mlieko.“

Vojaci zavrteli hlavami. Najstarší načrel hrnčekom do vedra a hltavo sa napil vody. Potom podal starému otcovi a Púčikovi ruku.

„Veľa šťastia,“ povedal starý otec.

Keď vojaci odišli, poďívala sa stará mama na Marču a na mňa.

„Chúďatka,“ povedala. „Zostali ste bez buchiet.“

Mávol som rukou. „To nič,“ povedal som. „Teraz už môžeme mať buchty každý deň.“

A naozaj sme ich mali štyri dni po sebe, akoby stará mama chcela pohostiť všetkých vojakov, ktorí k nám v tie dni zavítali.

Ktorý vtáčik sa ti páči?

KATARÍNA KONDRÓTOVÁ VOJTECH KONDRÓT

*Cívik nosí chochol —
bez neho by zmokol.*

*Dudok vety múdre
popod nos si dudre.*

*Nik nevie, že chriaštel
v rákosí má kaštieľ.*

*Keď ju chytáš, jarabica
na kus hrudy premení sa.*

*Lastovička ohlasuje dážď,
má nepremokavý čierny plášť.*

*Penica má detský hlások,
plné hrdlo samohlások.*

*V lete je hej sýkorke,
v zime žije o kôrke.*

*Škvránka len ťažko rozoznáš,
vo výške ho drží vlastný hlas.*

*Kolko pestrých svetrov
na tele má tetrov?*

*Vrabec je vták prostý,
na dvor vodi hostí.*

*Neodlietaj, žlna,
tak je krásne u nás!*

25 jubilejných otázok Rudovi Moricovi

Bývali časy, kedy kniha pre deti bola iba tovarom. Prostriedkom, ktorým si nejedno vydavateľstvo či vydavateľ vylepšovali len svoje zisky. Na umeleckej hodnote príliš nezáležalo. Rozhodujúce boli peniaze. Keď vo februári roku 1948 pracujúci ľud pod vedením Komunistickej strany Československa prevzal moc v štáte do svojich rúk, nastal obrat aj vo vydávaní detskej literatúry. Roku 1950 vzniklo vydavateľstvo, ktorého úlohou nebolo zarábať peniaze, ale vydávať kvalitné

knihy pre deti a mládež. Za dvadsaťpäť rokov svojej existencie sa vydavateľstvo Mladé letá nesprenaveralo tomuto poslaniu, a tak dnes máme dôvod, aby sme mu aj vo Vašom mene zblahoželať k jeho štvrtstoročnému jubileu a do ďalšej práce popriali veľa tvorivých úspechov. Pre vás, ktorí toto vydavateľstvo poznáte len z jeho kníh, sprístupňujeme ho teraz rozhovorom s jeho riaditeľom, zaslúžilým umelcom Rudom Moricovi.

Čo je to sústredené vydávanie literatúry pre deti a mládež?

Nuž, akože to povedať čo najrozumiteľnejšie? Vari takto: Pred 25 rokmi detské knihy vydávalo mnoho vydavateľstiev. Veľkých i celkom maličkých. Každé z týchto vydavateľstiev to robilo na okraji svojej činnosti. Zopár kníh do roka. Výber? Aby vydavateľ na knižke zarobil. Teda hodnoty knihy meral nie potrebami čitateľov, lež svojimi finančnými záujmami. Pred 25 rokmi naša spoločnosť túto úlohu zverila jednému vydavateľstvu s tým, aby bez ohľadu na finančný zárobok vychádzalo zo záujmov a potrieb mladých čitateľov.

Mladé letá — čo všetko sa robí v tomto vydavateľstve?

O čo všetko sa usilujú vo výchove mladej generácie?

Mladé letá — to je značka spisovateľov všetkých slovenských detí. A dobrých priateľov! Všetci, čo pracujeme vo vydavateľstve, sa zo všetkých síl usilujeme dať deťom do rúk zaujímavé, objavujúce a výzorné krásne knihy.

A k čomu vieme po cestách kníh mladých čitateľov? Aby z nich vyrástli dobrí, citovo bohatí, čestní ľudia, múdri a oddaní členovia našej socialistickej spoločnosti.

Kolko ľudí pracuje v ML?

Spolu 92. Na každého z nich pripadá z ročného edičného plánu vyše 2,5 knihy. Ešte jeden zaujímavý údaj. V Mladých letách zhruba každý pracovný deň vychádza kniha.

Kolko redakcií sa stará o to, aby mali deti čo čítať?

Redakcie? Tu sú: redakcia pre predškolskú literatúru, redakcia pre pôvodnú tvorbu, redakcia pre prekladovú tvorbu, redakcia pre populárno-náučnú literatúru, redakcia Klubu mladých čitateľov, redakcia pre exportné vydania, redakcia výtvarná, redakcia technická a redakcia časopisu Slniečko.

Kolko papiera spotrebujú v ML ročne? Kolko stromov to asi predstavuje?

Ročne to činí zhruba 900 ton papiera. A koľko je to stromov? Nevie. No poznám mieru, ktorá bude zaujímavá. Ak jeden železničný vagón uvezie 10 ton, tak papier, ktorý ročne spotrebujú Mladé letá, by uviezli tri nákladné vlaky, každý po tridsiatich vagónoch. A tohto roku Mladé letá majú 25 rokov. To by bolo vlakov!

Čo je to zodpovedný redaktor, čo robí, čo je jeho povinnosťou?

Každý redaktor by mal byť zodpovedný, aj keď „zodpovedný“ je istý stupienok redaktora. Musí vedieť posúdiť hodnoty rukopisu, poradiť autorovi, prípadne v jednotlivostiach zlepšiť rukopis. Musí dokonale poznať slovenský jazyk, ale musí vedieť aj mnohé iné veci, ktoré si vyžaduje kolobeh práce vo vydavateľstve. Ak zodpovedný redaktor v robote poriadne zostarne, tak je starší zodpovedný redaktor. Ten má byť ešte múdrejší a ešte zodpovednejší.

Ktorí známi spisovatelia boli zároveň aj redaktormi Mladých liet?

Stručne: zaslúžilá umelkyňa Maša Haľamová, zaslúžilá umelkyňa Mária Jančová, Mária Ďuričková, Eleonóra Gašparová, zaslúžilý umelc Miroslav Válek, Ľubomír Feldek.

A ilustrátori?

Blanka Votavová, Vladimír Machaj, Ján Švec, Otto Bachorík, František Hübel, Ladislav Nesselman.

Kolko spisovateľov, ilustrátorov, prekladateľov a iných tvorcov spolupracuje s Mladými letami?

Slovenských autorov to bude päťdesiatka, možno aj viac. Ilustrátorov dobrá stovka a čosi navyše. Potom sú tu ešte majstri, ktorí text a ilustrácie usporiadajú do peknej knihy. S vydavateľstvom spolupracujú aj teoretici, knihovníci, tí nám pomáhajú najmä pri zostavovaní dobrého edičného plánu. A vekové sú to ľudia od najskúsenejších, najstarších, až po

mladých, začiatčovníkov, zbierajúcich prvé skúsenosti.

Kolko kníh do roka vychádza v ML?

Vyššie 200. S cudzojazyčnými vydaniaми okolo 230 titulov.

Kolko kníh a v akom počte výtlačkov vydali ML za 25 rokov?

Tohto roku ako jubilejná štyritisíca publikácia vyjde Kukučínova novela Mladé letá. A koľko je to výtlačkov? Opýtajme sa našej živej kroniky, šéfredaktorky súdružky Lýdie Kyseľovej. (Pošepkala mi, že 54 miliónov.)

Kolko tlačiarň (a kde) tlačí knihy ML?

Najväčšie množstvo detských kníh tlačia martinské Tlačiarne SNP. Ďalej sú to tlačiarne v Banskej Bystrici, Košiciach, v Bratislave Svornosť i Polygrafické závody I, napokon tlačiareň v Trnave. Stane sa, že niektorá kniha vyjde v niektorej z ďalších tlačiarň. Pri knihárskom spracovávaní najmä leporiel spolupracujeme s Brnenskými papierňami, ale aj s výrobnými družstvami v Spišskej Novej Vsi, Poprade a inde. Na

pokon nesmiem zabudnúť na Vojenský kartografický ústav v Harmanci, veľmi nám pomáha.

Deti z kolkých (a ktorých) krajín čítajú knihy vytlačené u nás, napísané našimi spisovateľmi a ilustrované našimi výtvarníkmi?

Deti Sovietskeho zväzu, Maďarska, NDR, Bulharska, Kuby, Poľska, ale aj deti Rakúska, NSR, Anglicka, Francúzska, Dánska, Holandska, Ju-

hoslávie, Švédska, Fínska, v jednom prípade aj deti USA.

Čo vzbudzuje na našich knihách najväčšiu pozornosť v zahraničí?

Ilustrácie našich výtvarníkov.

A čo dielo spisovateľov?

Bez vysokej úrovne spisovateľovho diela by ani najkrajšie ilustrácie nepomohli.

Aké knihy ste čítali a mali radi v chlapčenských rokoch?

Narodil som sa osem kilometrov od Martina, kde vtedy bolo kultúrne

centrum. Akosi ľahšie sa mi dostávali knihy do rúk. A tak som čítal ako chlapec Biankiho Na slobode a nevolli, Neverov románik Taškent — chlebové mesto, knihy Márie Rázusovej-Martákovej. No aj tak toho bolo málo, preto som knihu prečítal aj desaťkrát, niektoré som vedel naspamäť.

A rozprávky ste čítali?

Akože by nie. Boli to skromné zošitky, v ktorých vychádzali, a vtedy sa volali Slovenské ľudové povesti. My deti sme si zošitky vymieňali, až sme ich zodrli.

Lenže rozprávky som nielen čítal, ale aj počúval. Mal som starú mamu, takú drobnú stvoričku, každý večer vyčarila inú rozprávku. Otvorila dvierka na sporáku, aby bolo čo-to svetla, plamienky jej poskakovali po tvári, drevo praskotalo — a ona rozprávala, rozprávala.

Kolko kníh ste napísali?

Niečo vyše tridsať.

Kolko krajín ste precestovali, kde sa Vám najlepšie páčilo?

Sedemnať krajín troch kontinentov. A najlepšie sa mi páčilo — u nás doma.

Čo je najdôležitejšie pre spisovateľa?

Mať talent a vedieť ho usilovnou prácou rozvíjať.

Ktorý kút Slovenska máte najradšej?

V Turci som sa narodil, tam mi srdce buchoce najsilnejšie.

Akú otázku Vám najčastejšie kladú čitatelia pri stretnutiach?

Kedy som začal písať. A ja im na to: keď som mal šesť rokov.

Kedy ste sa prvý raz stretli so Slniečkom?

Keď začalo vychádzať. Mal som to šťastie, že otec z toho mála mi predplatil už prvý ročník Slniečka, a tak som bol aj pri vzniku Smelého zajka a Smelého zajka v Afrike.

Z čoho máte vo vydavateľstve najväčšiu radosť?

Keď sa nám podarí dobrá, obsahom hodnotná a zaujímavá, výtvarne dokonalá kniha a keď vidíme, že z nej majú radosť mladí čitatelia.

Aké máte na záver želanie?

Aby v rokoch ďalšieho štvrtstoročia vychádzali v Mladých letách ešte krajšie a ešte múdrejšie knihy. Teda veľa zdravia básnikom a prozaikom, veľa zdravia výtvarníkom a grafickým upravovateľom, veľa zdravia a odvahy redaktorom, aby tie knižky mohli vychádzať!

Pripravil JÁN TURAN

25 naj...

Najproduktívnejším rokom vydavateľstva v počte vydaných titulov bol rok 1974. Vyšlo 234 titulov.

Najvydávaným dielom pôvodnej slovenskej literatúry pre deti je kniha Fraňa Kráľa Jano (8 vydání).

Najvydávaným dielom prekladovej literatúry je kniha sovietskeho spisovateľa Arkadija Gajdara Timur a jeho družina. Dosiaľ vyšla v 7 vydaniach.

Najoblúbenejším „čítaním“ našich predškôľáčikov je leporelo Z. Aleksandrovej Můj Macík. Vyšlo dosiaľ 11 krát.

Najplodnejším slovenským autorom je Rudo Moric. V Mladých letách dosiaľ vydal 24 kníh.

Najplodnejšou prekladateľkou bola Mária Rázusová-Martáková. Preložila 31 titulov.

Najplodnejším ilustrátorom bol Štefan Cpin. Ilustroval 57 kníh.

Najpopulárnejšia edícia: STOPY.

Najpočetnejšia edícia: Klub mladých čitateľov (260 titulov).

Najhladanejšia kniha: Slovenské rozprávky Pavla Dobšinského.

Najkurióznosť zhoda mien sa vydarila pri knihe Omišský korzár, ktorej autorom je Milorad Jankovič, preložil ju Ján Jankovič a ilustrovala ju Naďa Rappensbergerová-Jankovičová.

Najdlhší názov má knižka Josefa Čapka: Rozprávky o psičkovi a mačičke, ako spolu gazdovali a ešte o všelijakých iných veciach.

Najkratší názov má knižka Sergeja Michalkova Tak.

Kráľovstvo za štipku soli

DUŠAN KOVÁČ

Emil Cisárik, čiže Maznáčik, nebol maznáčikom iba podľa mena, ale aj v skutočnosti. Bol jedináčik a všetci vedeli, že rodičia mu splnia všetko, čo mu vidia na nose. A keď je už raz niekto maznáčik, je maznáčik všade. V škole ho učiteľky pohládzali po kučeravých vláskoch a on sa usmieval a gúľal na všetkých svoje veľké čierne okále. Dievčatá v triede mu posielali lístočky s najrôznejšími správami a on im čas od času blahosklonne odpovedal. Chodil prednášať básničky, spieval do mikrofónu, tancovala hlavne stále sa na všetkých usmieval. Nikto nepochyboval o tom, že je rodený herec.

Keď sa u Vojtu v šope začalo s nacvičovaním bábkového divadla, Edo chcel najprv zavolať aj Maznáčika, ale ostatní chalani boli proti. Nechceli nikoho cudzieho.

„Urobíme si všetko sami. My. Naša ulica,“ hovorili.

A tak sa teda nacvičovalo bez Maznáčika, zato sa všetci mimoriadne činili. Všetko, od kulís, osvetlenia, bábok až po réžiu, ktorú zverili Edovi, všetko si robili sami. Hlavne Jana bola usilovná. Dostala iba jednu úlohu a to ešte úlohu starenky, zato však poslala šaty pre všetky bábky a ukázalo sa, že aj maľovaniu kulís sa najlepšie rozumie. Všetko išlo ako po masle. Zanietenie bolo veľké, často vysedávali vo Vojtovej šope celé popoludnie. Len čo prišli zo školy, až do zotmenia.

Iba Maznáčik sa cítil urazený, že sa niečo také deje bez neho, a celý podnik už vopred odsúdil k neúspechu.

Nechýbalo veľa a jeho predpoveď by sa bola splnila. Práve deň potom, čo sa celé popoludnie točili okolo divadla, bola hodina počtov a súdružka učiteľka vyvolala Maťa k tabuli. Príklady neboli ťažké a Maťo by ich bol iste vyrátal, veď patril medzi tých najlepších v triede, ale jeho zošit, kde mala byť domáca úloha, bol prázdny.

„Kde máš domácu úlohu?“

Maťo preglgol a zmohol sa iba na neurčité: „Zabudol som.“

Tak sa zrodila v Maťovej žiackej knižke prvá guľa.

Najväčšiu radosť mal z toho Maznáčik. Keď sa Maťo vracal na miesto, Maznáčik rozškľabený od ucha k uchu mu vystrúhal dlhý nos, potom sa za ním ešte otočil a rozkošnícky mu prstami vystrúhal mrkvu: „Tak ti treba...“

Najvyhľadávanejšou inonárodnou literatúrou je literatúra ruská a sovietska (415 titulov).

Najlepším zahraničným odberateľom našich kníh je Maďarská ľudová republika.

Najvzdialenejšou krajinou, do ktorej exportujeme naše knihy, je Kuba.

Najkratšia výrobná lehota knihy — 1 mesiac (Hodinky — slovincky).

Najdlhšie sa v tlačiarni zdržala kniha S. Czambla: Janko Gondášik a zlatá pani — 21 mesiacov.

Najoriginálnejšia propagačná akcia — Slncový kôň: okružná cesta redaktorov po západnom a strednom Slovensku na požičanom voze, s požičaným koňom z JRD Hrnčiarovce (1.—15. júna 1967).

Najúspešnejšia výstava Mladých liet — Namaľuj ibišový kvet (ilustrácie detí ku knihe vietnamských rozprávok Namaľuj ibišový kvet) — január 1972. Len v Bratislave mala 10 000 návštevníkov.

Najdaždivejší deň v ML: 15. október 1966 — odhalenie pamätníka Ľuda Ondrejova v Kostivárskej.

Najslnečnejší deň v Mladých letách: 1. február 1969 (vyšlo 1. číslo obnoveného Slniečka).

Najdlhšie je v službách vydavateľstva šéfredaktorka Lýdia Kyseľová (od 2. 3. 1950).

Najkratšie bol zamestnaný vo vydavateľstve istý mladý redaktor v redakcii pôvodnej literatúry (90 minút čistého času).

Najväčším želaním všetkých pracovníkov vydavateľstva je — zostať vždy takými mladými (aspoň duchom), akým je v tomto roku ich vydavateľstvo.

Knih je...

„Čo je to vlastne kniha? Nože skús, milý školák, odpovedať.“

„No... teda... kniha je...“

„Dám ti tip: slová, vety, riadky. Knihu niekto napíše...“

„Písanka!“

„Trochu unáhlené, nie? Vari si niekedy videl, že by v knihe boli linajky a kniha bola napísaná rukou? Voľakedy dávno, to hej. To pisári pekne-krásne prepisovali knihy ručne. Až kým sa jeden nevynašiel a vynášiel knižtlač. Veru, dnes sa kniha tlačí. Ale nie, aby si teraz povedal, že je to kára alebo nebodaj tlačienka.“

„Tak čo vlastne?“

„Vieš čo, skúsime to z iného konca. Vyplníme o jednej knihe dotazník. Taký, ako vyplňajú ľudia, keď napríklad prídu na nové pracovisko.“

OSOBNÝ KNIHOVÝ DOKLAD (Čo sa nehodí, škrtnite)

Meno: Dážďovka a sedem obrov. Moderná rozprávka.

Otec: Spisovateľ Filip Doska. Spisovateľ je človek, ktorý tú vec, zvanú kniha, spis-ka, ktorý ju na stroji krasopisne opíše, až vznikne takmer kniha, zvaná zase — hoci je písaná na stroji — rukopis.

Maťo mu iba pohrozil pästou: Všetko počkaj, veď sa my porátame! Sadol si zamračene do lavice, stiahol obočie a nebolo mu veru všetko jedno. Nešlo iba o tú guľu. Išlo vlastne o všetko. Ak ju otec objaví v žiackej knižke, s divadlom je koniec. Edo doňho žďuchol laktom. Od okna mu kývala Jana. Zamávala lístkom a vzápätí ho Maťovi poslala triednu poštu.

Lístok sa však k Maťovi nedostal. Na ceste sa dostal do rúk Maznáčikovi, ktorý ho jednoducho otvoril a prečítal. Na lístku bolo napísané: „Nič si z toho nerob, nejako to dopadne. Aj ja som si zabudla úlohu. Jana.“

Maznáčik sa pozrel smerom k Jane, potom na zachmúreného Maťa, slastne sa usmial a obradne sa prihlásil:

„Prosím, ani Jana si nenapísala domácu úlohu!“

„A ty to odkiaľ vieš?“ začudovala sa súdružka učiteľka.

„Oni si posielajú lístočky,“ povedal Maznáčik a položil lístok učiteľke na stôl. Keď sa vrátil na miesto, ešte doložil: „Prosím, oni hrajú aj divadlo!“

A vtedy sa stalo, čo nikto nečakal. Paľo, ktorý sedel s Maznáčikom v jednej lavici, lebo patrilo k jeho bande, vyťal mu zrazu také zaucho, že v triede sa to ozvalo ako výstrel. Nejaký dievčenský hlas zhíkol, potom nastalo ticho. Celá trieda sa s hrôzou dívala na Paľu a poškuľovala po súdružke učiteľke.

Paľo už mal toho na rováši veľa. Bolo jasné, že sa už z toho nedostane, aj keď všetci vedeli, že tentoraz je to predsa len niečo iné.

„Vstaňte obaja!“ prikázala súdružka učiteľka. „Budete stáť.“

Chvíľu sa na oboch dívala, za úplného ticha sa niekoľkokrát prešla po triede od tabule k stene a späť. Napokon povedala: „Obom vám napíšem poznámku do žiackej knižky.“

Maznáčikovi vyhrkli slzy do očí.

„Prečo? Ja som nič neurobil.“

„Paľovi preto, že je bitkár a nevie, že slušní ľudia si svoje problémy neriešia bitkou. A tebe, tebe... vieš, to je tajomstvo. Môžeš nad tým porozmýšľať. Ak na to prídeš, príď mi to povedať.“

Paľo niesol svoj rozsudok bez slova, s tvárou zamračenou. Maťo sa naňho zadíval a prišlo mu ho zrazu ľúto. Iste ho to teraz mrzí. Pokazil si kamarátstvo s Maznáčikom. Ako to? Veď patrilo k jeho najvernejším. Nikdy nedal naňho nič dopustiť. Bol by sa dokázal za Maznáčika biť s kýmkoľvek na svete. A teraz?

Po vyučovaní šla zo školy Maznáčikova banda pohromade ako obyčajne, ale bez Maznáčika. Ten vyšiel zo školy celkom posledný, zdrvený, so zaschnutými slzami na líčach. Teraz by sa s ním mohol Maťo porátať za dlhý nos i za mrkvu, bolo to však zbytočné. Nevedno, či Maznáčik rozmýšľal nad tajomstvom, v každom prípade vyzeral ako kráľ bez kráľovstva. A Maťo si nevdojak spomenul na vetu, ktorú toľkokrát opakoval v bábkovej hre: „Čokoľvek dám za štipku soli. Kráľovstvo dám za štipku soli!“

Matka: Vydavateľstvo. To je pracovisko, kde pracuje krstný otec — redaktor, menovite redaktorka Viktória (v preklade víťazná) Tvrdošijná. Vydavateľstvo by sme mohli porovnať s úpravovňou obilia na siatie a redaktorku s tamojšou pracovníčkou. To preto, lebo morí spisovateľa, preosieva, čistí a upravuje osivo, teda rukopis.

Dátum narodenia: Myslím, že to muselo byť úplne na začiatku apríla.

Výška: Normálna. Nenormálne sú police v knižnici, kam sa nie a nie vojsť.

Zvláštne znamenie: Bestseller. To je taká kniha, ktorá ide na dračku, čo je opakom toho, keď je kniha na draka.

Stav: Vydatá, — pardon — vydaná, a to pri príležitosti 25. výročia Mladých liet.

Bydlisko prechodné: Odvtedy, čo za ňu knihkupci zaplatili vydavateľstvu výdavky spojené s jej výdajom, vlastne vydaním, ubytovaná v regáloch knihkupectiev.

Bydlisko trvalé: Školákova alebo iná knižnica, napríklad školská.

Hodnosť, titul: Áno, tituly má. Ten hlavný na obálke knihy a na vstupnom, čiže titulnom liste a potom ešte nad každou kapitolou. Pretromfne hocakého lorda či doktora!

Člen masovej organizácie: Člen edície Lienka sedembodková.

Zvláštne záujmy: vyčiarke sa.

„Škrťá sa, škrťá sa, škrťá. Všetko ostatné sa pre dnes nehodí. Napokon, už toho o knihe vieš dosť. Alebo nie? Nuž ak ti je málo, milý školák, a ak tá táto téma zaujala, napíš. Môžeme si o nej ešte niekedy pohovoriť — a potom už celkom vážne.“

Dotazník vyplnila a sľuby sľubuje
KVETA DAŠKOVÁ

Dvanásť usmievavých ježibáb

ALOIS MIKULKA

Utekám do školy, lebo som zaspal. Tu ma ktosi chytil od chrbta za tašku. Obzriem sa a vidím — ježibabu.

„Chlapček, poď so mnou na chvíľu. Potrebujem ťa na pokusy!“ zaskriekala ježibaba.

Povedal som: „Na pokusy nemám čas, ponáhľam sa do školy! O chvíľu sa začne vyučovanie!“

Ale Ježibaba iba kývla rukou: „Nelám si hlavu. My to ľahko zariadime!“

Už som jej chcel ujsť, keď ma zrazu zdvihla zo zeme, odniesla do čudnej budovy a tam ma postavila na zem. Naraz akoby som sa prilepil! Nevládal som urobiť ani krok. Keď som sa poobzeral okolo seba, uvidel som dvanásť ježibáb uvelebených v polkruhu na stoličkách.

Ježibaba, čo ma priniesla, zaskriekala: „Veľactená matróna, priniesla som pokusníčka!“

Ježibaby si ma začali obzerať a zhodli sa, že som celkom súci pokusníček. Veľactená matróna potom všetky utíšila a takto prehovorila:

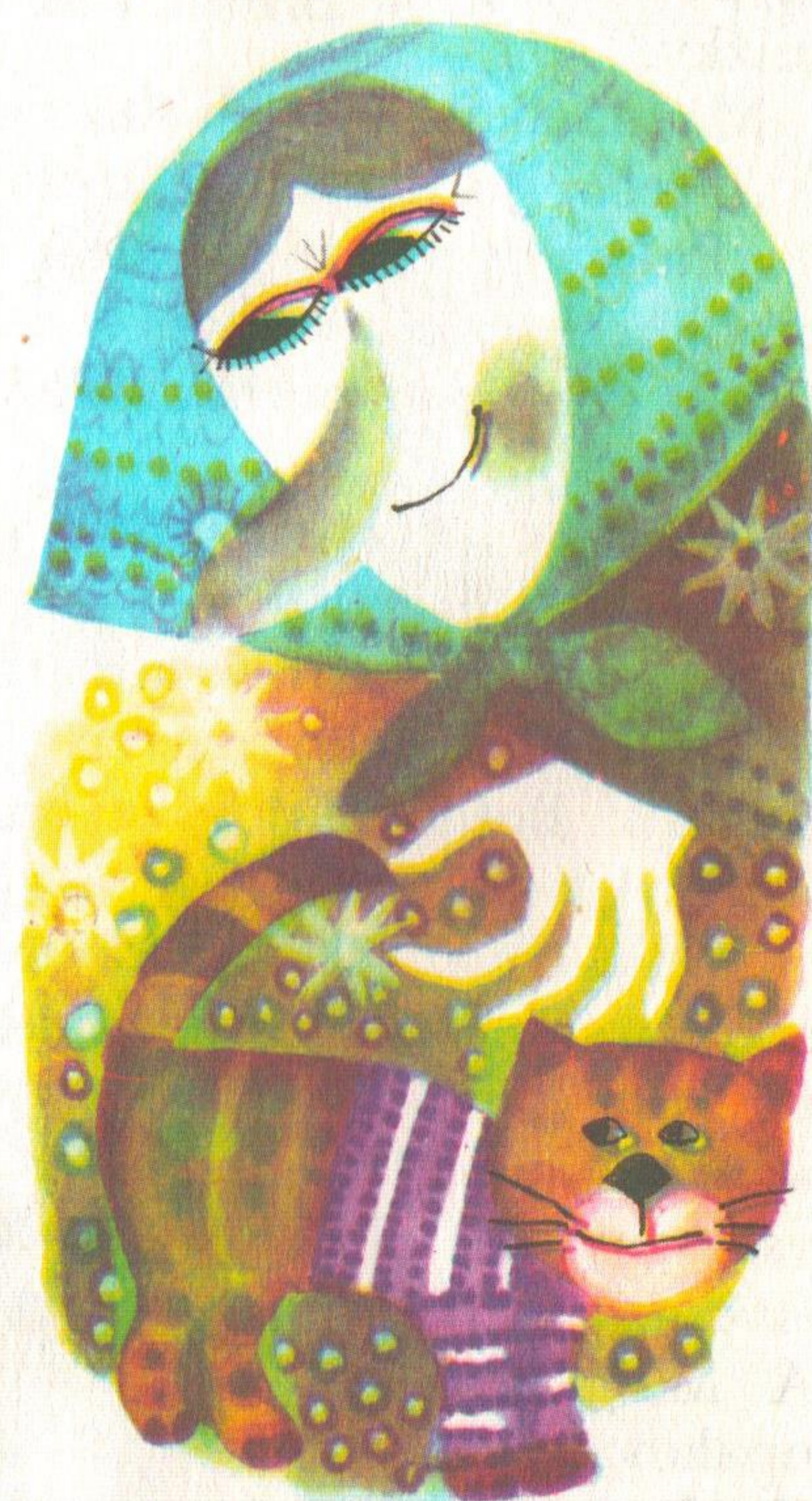
„Spanilé panie! Ide o to, že zariekania sú pridlhé, doba moderná a rýchla. Musíme sa prispôbiť. To znamená, naučíme sa rýchlozariekania. Ak sme predtým chceli chlapčeka premeniť napríklad na psíka, museli sme povedať: Chrachra, brachra vichra rachrarf! Pritom takto potáňovať nosom a všelijako krútiť paličkou! Teraz stačí povedať Chrvichrf! a lusknúť prstom!“

A tu zrazu prekvapene pozerám na svoje štyri huňaté labky, na to, ako vrtím chvostom. Ježibaby si začali pochvaľovať nové zaklínadlo a každá si ho na mne hneď aj vyskúšala. A tak som bol raz psom, druhýkrát chlapcom, potom kocúrom, somárikom, čiernou sliepku, myšou, mlynčekom na kávu a dáždnikom. Keď si ježibaby do vôle na mne všetko preskúšali a rozhodli sa, že už môžem ísť, upaľoval som, akoby mi v päťách horelo. Rovno do školy, kde som sa chystal súdružke učiteľke oznámiť, čo všetko so mnou ježibaby stvárali a že ma nechceli pustiť do školy. Aké však bolo moje prekvapenie, keď som vošiel do triedy a len vtedy zvonilo!

Teda o nič som neprišiel! Radšej som preto nepovedal nič. Aj tak by mi nikto neveril, ešte by sa mi mohli posmievať, čím všetkým som bol.

Možno tie ježibaby boli predsa len na niečo dobré. Skoro celá trieda dostala v ten deň kopy štvoriek a päťoriek, iba ja nič. Akoby som v triede ani nebol. Tak neviem...

Prel. ELENA SLOBODOVÁ

Huslia rodina

TOMÁŠ JANOVIC

Kde bola, tam bola jedna rozprávka a v tej rozprávke bol jeden domček a v tom domčeku žila jedna huslia rodina.

Otec Husloš, matka Huslošica a tri malé Huslošence.

Ale beda, prebeda!

Malé Huslošence sa otcovi Huslošovi a matke Huslošici vôbec nevydarili.

*Najstaršieho zo synov
viac než pohyb sláka
totiž koza rohatá
od malička láka.*

*Otec Husloš narieka:
„Ach, jaj, to je hrôza!
Huslošika neteší
hudba, ale koza!“*

*Zakiaľ Husloš nevie žiť
bez notových osnov,
synovi sa teperí
prírodopis do snov.*

*Viac než do-re-mi-fa-sol
malý Husloš ľúšti,
aký dlho vyžije
smädná tava v púšti.*

*A čo stredný Huslošik?
Toho zase baví,
keď sa rútia na bránu
hráči Bratislavy.*

*Chce byť stredný útočník,
čo za loptou lieta.
Oter Husloš bedáka:
„To je koniec sveta!“*

*Dieta z takej rodiny...
Len sa pozri, žena —
husle túžia futbal hrať,
a nie Beethovena!“*

*A najmladší Huslošik?
Ten sa iba pýri.
Rád by hrával do-re-mi,
ale na klavíri.*

*Veľmi totiž miluje
klip-klopkanie kláves.
Husloš hromží: „Na klinec
také plány zaves!“*

*Vari husle dakedy
hrali na klavíri?
Husle predsa majú krk,
a nie nohy štyri!“*

*Huslošica s Huslošom
kvília, kade chodia:
„Deti sa nám popsuli,
čo je veľká škoda!“*

*Musím veru obidvom
dohovoriť rázne.
Ja tiež predsa nenútim
dcéry písať básne.*

*Keď im dáku prečítam,
fřtú: „Pánabeka!“
Moje nechcú. Ešte tak
najskôr od Feldeka...*

Ako Pobehajci tesárikovi uzlík na fúzoch urobili

RUDO MORIC

Veľkí boli Pobehajci výmyselníci, ale dnes nemohli prísť na nič.

Lienku Magdalénku chceli síce postrašiť, ale sa nedala. Stonožke Božke chceli zasa dať injekciu do deväťdesiatej deviatej nohy, ale sa jej v poslednej chvíli zľakli.

A tak už mysleli, že nič poriadne nevyvedú, keď odrazu...

„Pod sem, Pob!“ volá Haj bračeka.

Pribehne Pob a hľadí: Pod vraním okom leží fúzatý tesárik a spí. Ba čo spí — chrápe. Chrrf, chrrf...

„No a čo?“ pýta sa Pob nechápavo. „Čo má byť?“

„Bude zábava,“ odpovedá Haj.

„Akáže zábava?“ ďalej nechápe Pob.

„Vidíš tie fúzy?“

„Vidím. A čo?“

„Vidíš tú stopku vranieho oka?“

„Vidím. A čo?“

„Priviažeme tesárika o vranie oko.“

„Jeho vlastnými fúzmi,“ žasne Pob.

„Pravdaže jeho, keď ty nijaké nemáš.“

Húta Pob, prehutuje o bratovom nápade, potom ticho povie:

„A čo, ak sa prebudí?“

„Musíme to spraviť tak, aby sa prebudil, až bude mať fúzy zauzlené.“

„A keď sa prebudí skôr?“

„Ufrkneme.“

„Dobre, Haj, môžeme skúsiť.“

Tesárik práve začal dvojhlasne chrápať, čo bol znak, že spí naozaj hlbokým spánkom.

„Poďme!“ súri Haj.

Chytí Pob jeden fúz, chytí aj druhý — a pomaličky, potichučky ich k sebe priťahujú tak, aby vranie oko bolo uprostred. A keď fúzy boli v hromade, Haj šikovne zauzlil ich konce stebлом trávy.

Teraz sa už tesárik môže prebudiť!

A veru sa aj prebudil. Ešte posledný raz zachrápal a otvoril oči. To sa už Pobehajci stačili skryť pod klobúk neďalekého dubáka. Ani nedýchajú, len okále vypliešťajú, čo sa bude ďalej robiť.

Tesárik vyskočil na rovné nohy, chce sa

rozbehnúť, odrazu ho to mykne a ani hnúť ďalej.

„Kto mi vyviedol toto lapajstvo?“ vykrikol a začal mykať vraním okom, aby sa vyslobodil. Lež vranie oko tesárikove fúzy nepustilo.

„Darebáci!“ vrieska tesárik.

Pobehajci sa idú zájsť od smiechu.

A tesárik sa ďalej pasuje s vraním okom. Už aj predné nožičky natiahol, že sa pokúsi rozuzliť steblo a uvoľniť fúzy, ale kdeže. Fúzy sú dlhé, labky prikrátke. Čo teraz? Prichodí mu tu sedieť a vyčkať dáku dobrú dušu, ktorá ho vyslobodí z tejto biedy. Ech, keby chytil toho bežára, čo mu to vyviedol! Kostí by mu polámal! Uši by mu vytrhal! Rebrá spočítal!

Sadol si tesárik a smutne hľadí. Už by mal byť doma na osike, aj tak sa pridlho pozabudol.

A pod hríbom chichichi, chachacha. Potom potiahne Pob Haja.

„Mali by sme ho vyslobodiť, nech sa tak dlho netrápi!“

„Akože mali. Chytí nás a bude nám beda.“

„Nebude,“ povie Pob a pošepne čosi brato-

vi. Potom sa odrazu pohnú a idú k vranieho oku. Ale nie tak, aby videli tesárika a tesárik videl ich. Trochu pozďaleč. No nožičkami plancú, aby tesárik počul šuchot a praskot.

Keď ich priviazaný tesárik zazrel, začal kričať: „Pomóóóc, dobré duše! Ratujte chudáka tesárika!“

Chvíľu ho Pobehajci nechali kričať, akoby rozmýšľali, či ísť alebo nie, a potom sa rozbehli.

„Oslobodte ma, mravčekovia!“ prosí tesárik.

„A to sa vám ako stalo, ujko?“ pýta sa vážne Pob.

„Ako, ako...? Chvíľu som si zdriemol, aj sa mi snívalo. Čosi mi po fúzikoch šimralo. Prebudím sa — a laľa, akýsi laganisko ma priviazal o vranie oko.“

„To možno urobil ten sen. Musel to byť náramne silný sníček,“ rečie Haj a rozväzuje uzlík na tesárikových fúzoch.

„Ďakujem vám,“ vraví tesárik, keď ho Haj vyslobodil, a klania sa raz jednému mravčekomu, raz druhému. „Akože sa vám odslúžim?“

„Netreba sa odsluhovať,“ tvári sa Pob skromne. „Radi sme to spravili,“ a žmurkne na Haja.

„A akože sa voláte, aby som mohol pochváliť svojich záchrancov.“

Predstavili sa Pob a Haj tesárikovi.

A ten sa s nimi s ďakovaním rozlúčil. A ešte im povedal: „Veru, koho stretnem, každému poviem, akí ste dobrí chlapi.“

Keď osameli, Pob štuchol Haja do boku:

„Radšej nech nikomu nič nevraví. No nie?“

Klukaté cesty Slovenska

JOZEF DUNAJOVEC

Váh

Poveš hovorí, že keď ešte ničoho nebolo, na svete už bola bieda Slovákov. Pod Tatrami žili dvaja chudobní bratia uprostred hôr. Tu jeden vraví: „Počuj, brat môj, veď tu iba biedu trieme, pojedzme, čo máme, a potom sa hoc aj s čertom spojíme.“

Tak aj urobili. Pojedli, čo mali, a dali sa po hore pokrikovať: „No, kdeže si, rohatý, vari sa bojíš?“

Ale čertisko sa hneď zjavilo a jednať sa začalo o duše bratov. Zjednali sa, aj sa za pasy pochytili. Už dávno si nemali s kým bratia silu zmerať. Tu mladší chytí čerta za rohy a mláti ho hlava-nehlava. Ale už aj starší nedočkavo náhli: „Nože ho, braček, teraz mne podaj!“ A kým sa zasa starší pasoval, mladší priniesol odkiaľsi pluh a dali sa čertisko do pluhu zapriať.

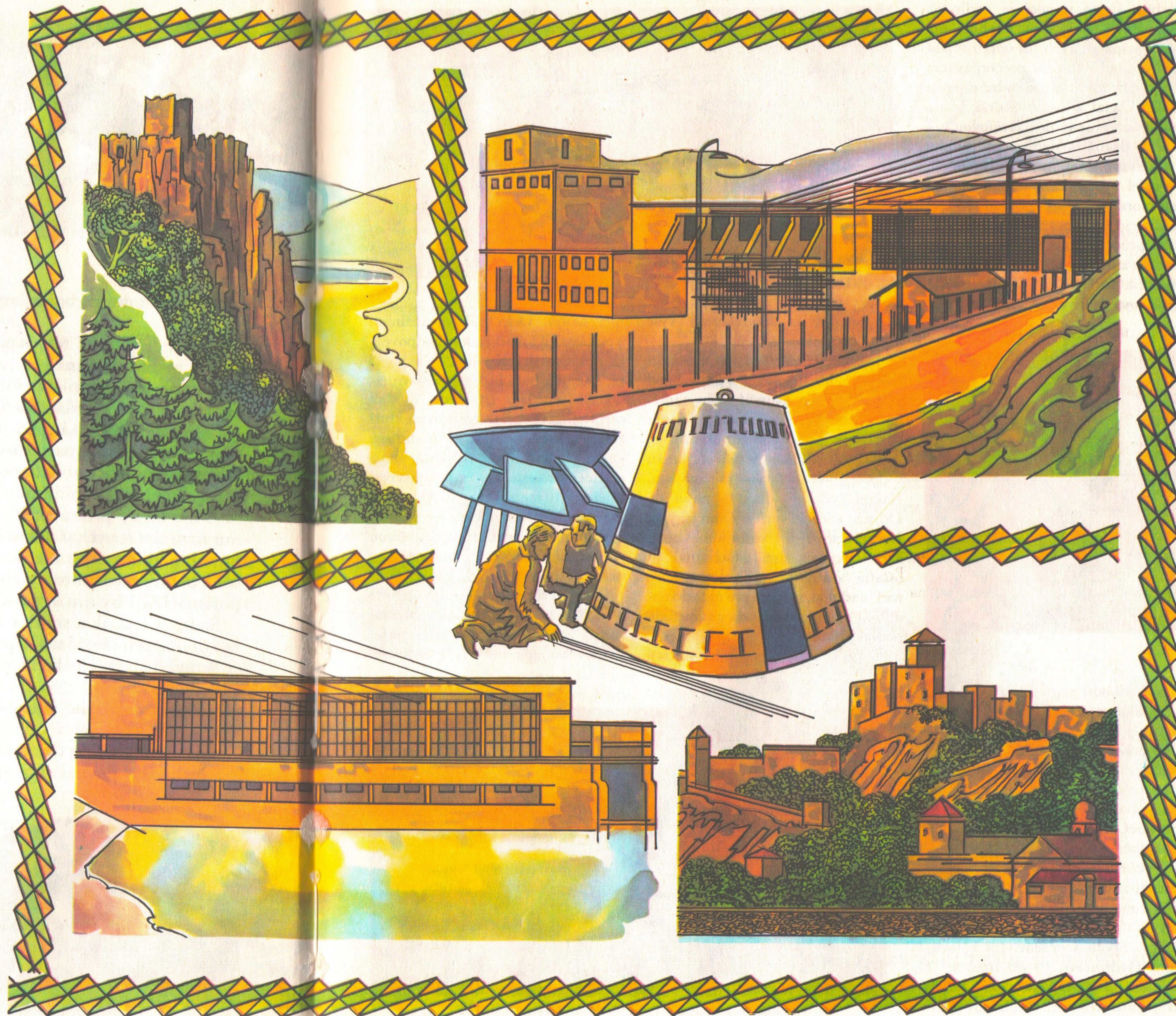
Ženú bratia čerta, ženú dolinami i briezokami. Čert sa vzpiera, nie je mu po vôli silu v orbe márniti. Mece sa, hádže zo strany na stranu. Mocne zakvačili bratia lemeš, a odvtedy vraj z tej čertovskej brázdy počala voda tiecť. I pomenovali ju mnohými menami, jedni Váh, Vag, Vagus, iní Rapax čiže Dravý, alebo Lupus čiže lúpežný, Vlk, lebo pred ním si nebol ani jeden vlastník mlyna, domu, prievozu, plte či dreva istý.

Rapax sa neraz rozčertil obrovskou silou. Ako zapriať toho čerta ešte raz do služieb človeka? Rozmýšľali ľudia. Ale dlho zostalo len pri poháňaní vodných kolies mlynov, píl, valchovní, vodných bucharov

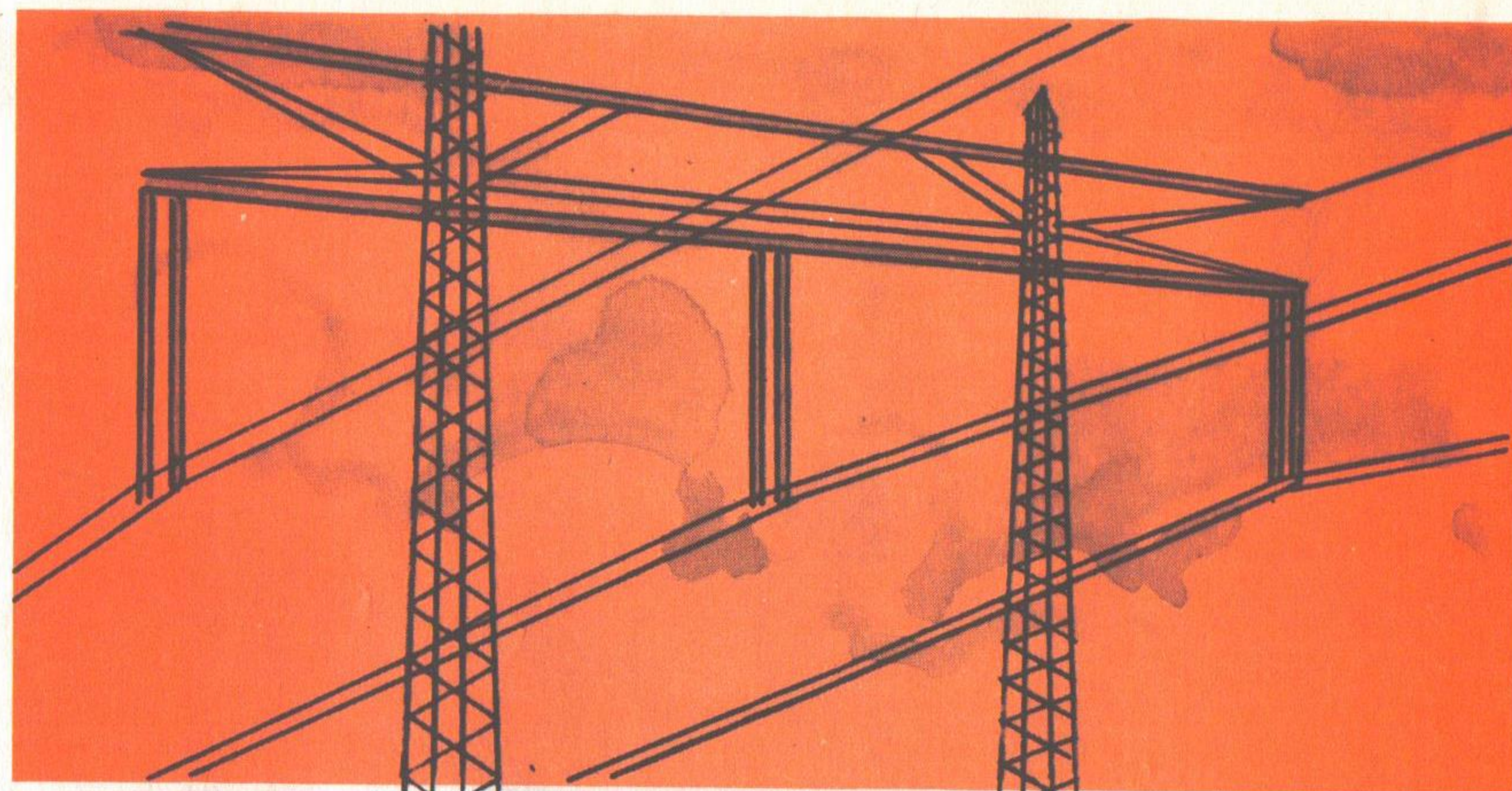
a nespočetných prievozov. Ďalší úžitok Váhu bolo pltničenie. Váh po celý rok zväzal drevo z hôr na dolnú zem, do Serede, Komárna a po Dunaji aj po Čierne more. Na pltiach sa zväzali tiež výrobky z dreva, zo železiarní, vlna, koža, poľská soľ i syr. Váh bol odvážnou plavebnou cestou. Ale tým zaplatil len čiastku toho, čo narobil škody. Budú mať raz ľudia niekedy také technické prostriedky, aby Dravého zapriahli do služieb človeka?

Tá doba prišla. Už v roku 1932 začali stavať hať v Kočkovciach a z nej privádzať vodu do prvej vodnej elektrárne v Ladcoch. Po vojne pribudli hydroelektrárne v Ilave a v Dubnici. Ale to všetko bolo veľmi málo a sila Váhu ešte stále nebola v plnej miere spútaná.

Perspektívy budovania priemyslu na Slovensku potrebovali zapojiť Váh do obrovských premien. Tento projekt sa začal uskutočňovať. Jeho obsahom je 25 vodných elektrární s priemernou ročnou výrobou dva a pol miliardy kWh elektrickej energie. Doteraz je vybudovaných 15 hydrocentrál. Ročne dodávajú považským fabrikám 1,7 miliardy kWh elektrickej energie v čase, keď to najviac potrebujú: ráno a večer. Technici hydroelektrární dokážu spustiť turbíny za päť minút! A práve týmto je vážska kaskáda vysoko užitočným a prepotrebným zariadením. Čo to znamená špičková elektrina, najlepšie charakterizuje skutočnosť, že si ju energetici cenia tri razy viac ako elektrinu vyrábanú spaľovaním uhlia v tepelných elektrárnach. Tú totiž musia vyrábať neustále po celý deň i noc za pomoci parných

turbín. Často v noci je nadbytok elektriny a ráno prúd slabne, má nízke napätie. Preto sa oplatí stavať na Čiernom Váhu tzv. prečerpávaciu hydroelektrárňu. Toto vodné dielo sa bude skladať z dvoch nádrží, jedna bude umiestnená pod Kráľovou holou a druhá neďaleko pri sútoku s Bielym Váhom, čiže v údolí. Rozdiel medzi nimi je 450 metrov nadmorskej výšky. Vodu zo spodnej nádrže vždy v noci „lacným elektrickým prúdom“ prečerpajú do hornej nádrže a ráno opäť s tou istou vodou roztočia turbíny a vyrobia vzácnu „špičkovú energiu“. Nuž a hoci nádr-

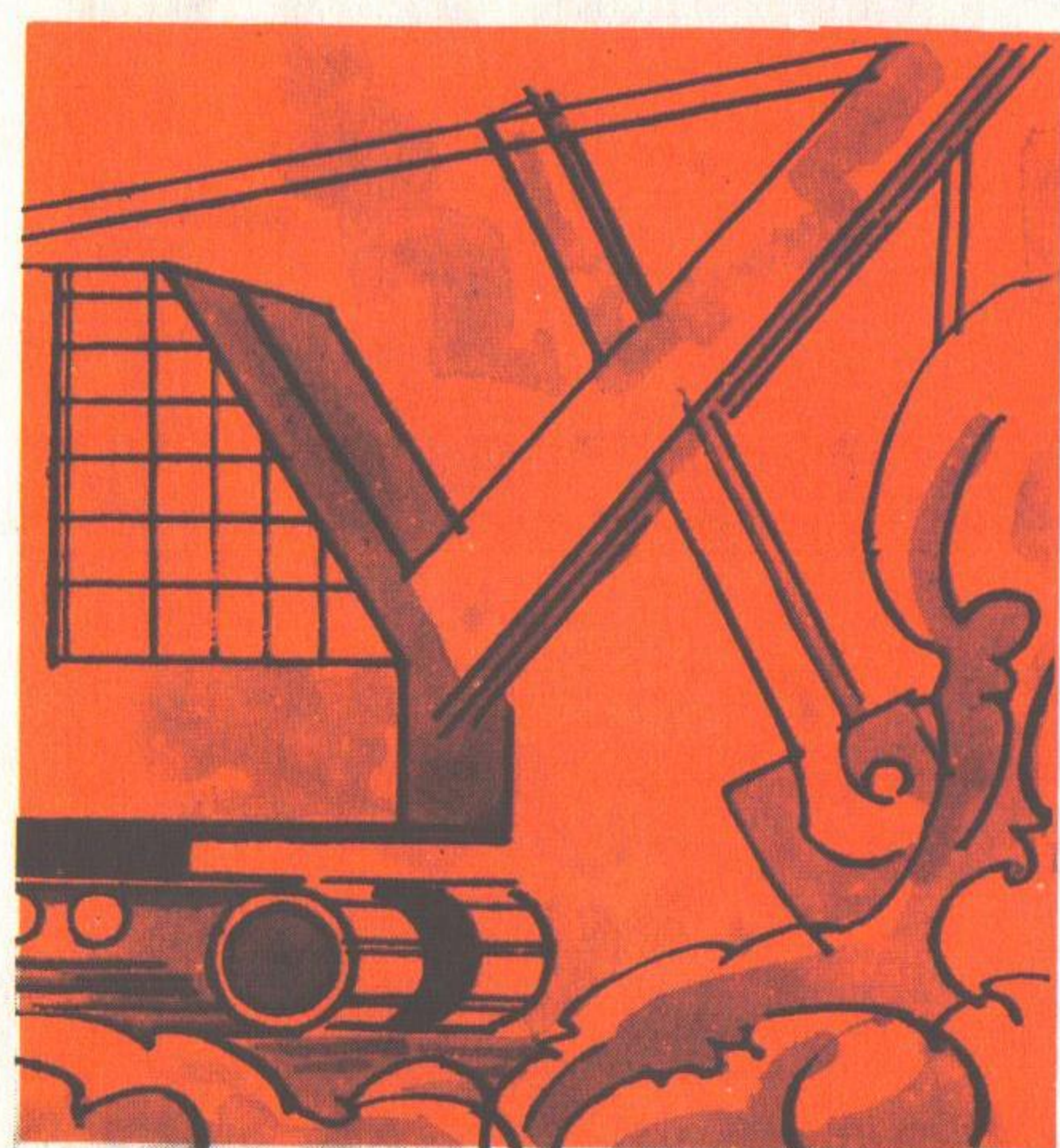

kov zeminy a spotrebovali vyše 300 000 kubíkov kameňa.

Jedného dňa, keď už kesonári (kopali základy pilierov v kesone pod vodou) chceli dokončiť svoju namáhavú prácu v ovzduší dvoch atmosfér tlaku, a keď sa im už minuli nápoje, vyhlbil si Michal Mrenica jamku v kúte pod ochranným zvonom. Načrel vodu do dlaní a napil sa. Odrazu nechcel veriť svojmu jazyku. Načrel znovu, ale voda bola znovu akási tajomná, slaná. Ochutnali ju ostatní, a aby im verili aj tam hore nad hladinou, nabrali pre nich do nádoby. A práve táto voda znamenala poplach. Minerálna voda. Kyslíčnik uhličitý, ktorý viaže vápnik a pritom

ničí betón. Ochutnali aj inžinieri a podávali si ju rad-radom zodpovední pracovníci. „Kyselka.“ Naľakali sa. Odrazu bolo inžinierom horúco. Ozvali sa hlasy geológov, žiadali zastaviť stavbu. Balneológovia, ktorí zistili, že ide o vysokokvalitnú liečivú vodu, žiadali ďalší výskum. Keď označené miesto navrátili, vytryskol gejzír asi 10 metrov vysoko. Dnes nad umným dielom stojí kúpeľné mestečko Nimnica s vynikajúcou liečivou vodou, ktorú odobereá z dômyselného uzáveru spod priehradného múru.

Pod Nosicami opásalo Váh ešte 9 vodných diel. Považie, posiate kedysi hradmi, ozdobili teraz priehrady. Na dolnom Váhu akoby sa

že spolu budú mať tridsať ráz menej vody ako napríklad na práve dokončovanej Liptovskej Mare, predsa výkonom sa vyrovná desiatim hydroelektrárniam na Váhu. Je to priehrada, zázrak techniky. Zatiaľ je ešte iba na výkresoch projektantov. Ale čo nevidieť, budete si ju môcť prezrieť v skutočnej veľkosti.

A ešte o jednej priehrade osobitne chcem napísať pár riadkov. O Priehrade mládeže. Na tomto diele pracovalo vyše 50 tisíc brigádnikov-zväzákov. Spolu s pracovným kolektívom Hydrostavu tu do roku 1957 zabudovali 300 000 kubíkov betónu, premiestnili takmer 8 miliónov kubí-

toto všetko skončilo. Posledné priehrady — Čepeň, Kráľová a Neded sú iba v projektoch.

Váh spomaľuje svoj tok v Podunajskej nížine, ktorá má už celkom odlišný charakter od stredného Považia. Kultúrna step, naokolo s malými zvyškami pôvodnej vegetácie, je našou obilnicou, najúrodnejšou záhradou republiky.

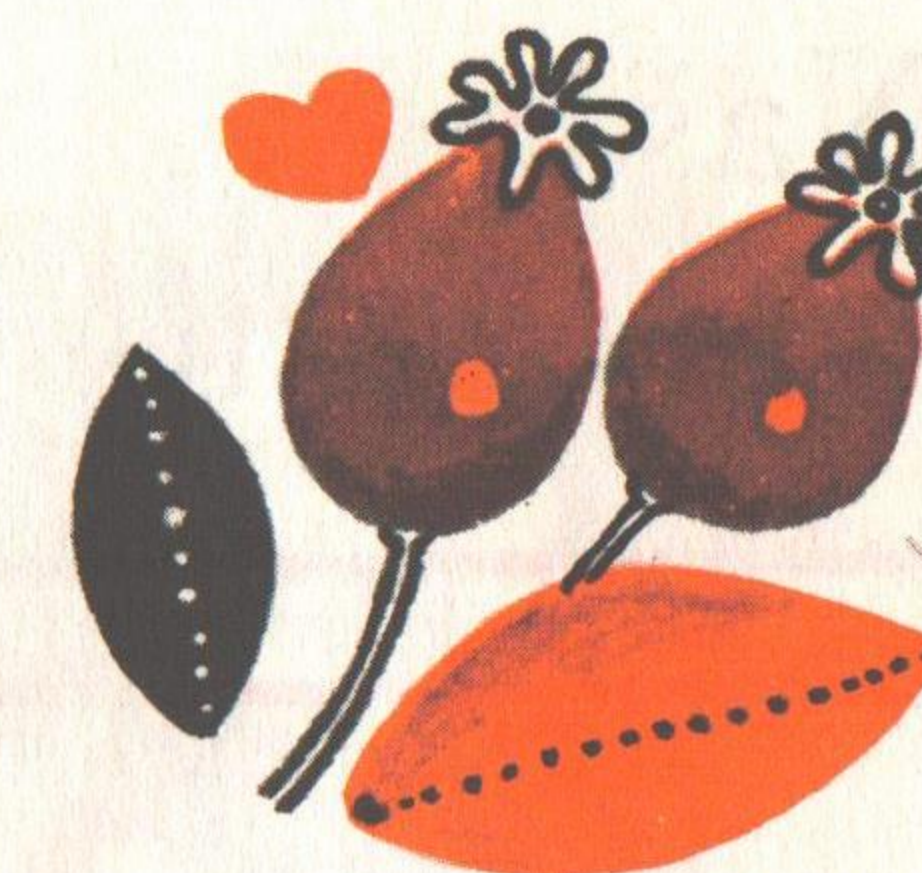
Od prameňa po sútok s Dunajom v Komárne je Váh dlhý 436 km. Jeho najdôležitejšie prítoky sú: Orava, Turiec, Kysuca, Rajčianka, Vlára. V Kolárove sa spája so starým Dunajom a tesne pred sútokom

s Dunajom sa do Váhu vlieva Nitra. Výškový rozdiel medzi prameništom a ústím do Dunaja je 556 m. Za rok prejde korytom Váhu v priemere 5 miliard kubíkov vody, čo značí, ako keby postupne vypustili 15 takých priehrad, akou je Liptovská Mara. Dokončením priehrady v Liptovskej Mare, ktorá má objem vody 360 miliónov kubíkov (Oravská priehrada má 346 mil. kubíkov), bude Lupus, Rapax čiže Váh navždy v rukách umných technikov a bude slúžiť čertovsky poslušne a užitočne človeku.

ILUSTRUJE FRANTIŠEK HÜBEL

Šípkové lampióniky

MÁRIA PROHÁCKOVÁ

Zem je už veľmi unavená. Družstevníci a záhradkári ju pohnoja a potom zaspí na celú zimu. Zvieratka vedia, že bude smutno, keď zem zatvorí unavené oči. Preto myslia na zadné kolieska. Lastovička, škovránok a iné vtáčiky sa odsťahovali do teplých krajov. Ostatné si teplučko vystielajú hniezda.

Včely zatvárajú úle, lebo už majú plno sladkého medu. Veverička zhromažďuje lieskové oriešky a šušky do búrľavých stromov. Škrečok sa občas preberie zo zimného spánku a hneď vedľa spálne bude mať plnú zásobárňu obilia.

V poli je teraz najpyšnejší strašiak. Stráži kapustu pred maškrtnými zajacmi. Ale už aj tú režu, aby ju mohli kvasiť v sudoch. Bude chutná cez zimu. Na okraji lesa sa šípkové lampióniky.

Na poliach vykopávajú zemiaky, aby nepomrzli. V mra-

ziarňach zasa mrazia kukuricu, papriku, paradajky, karfiol. Veru treba myslieť na zadné kolieska, lebo nielen predné ťahajú vozík.

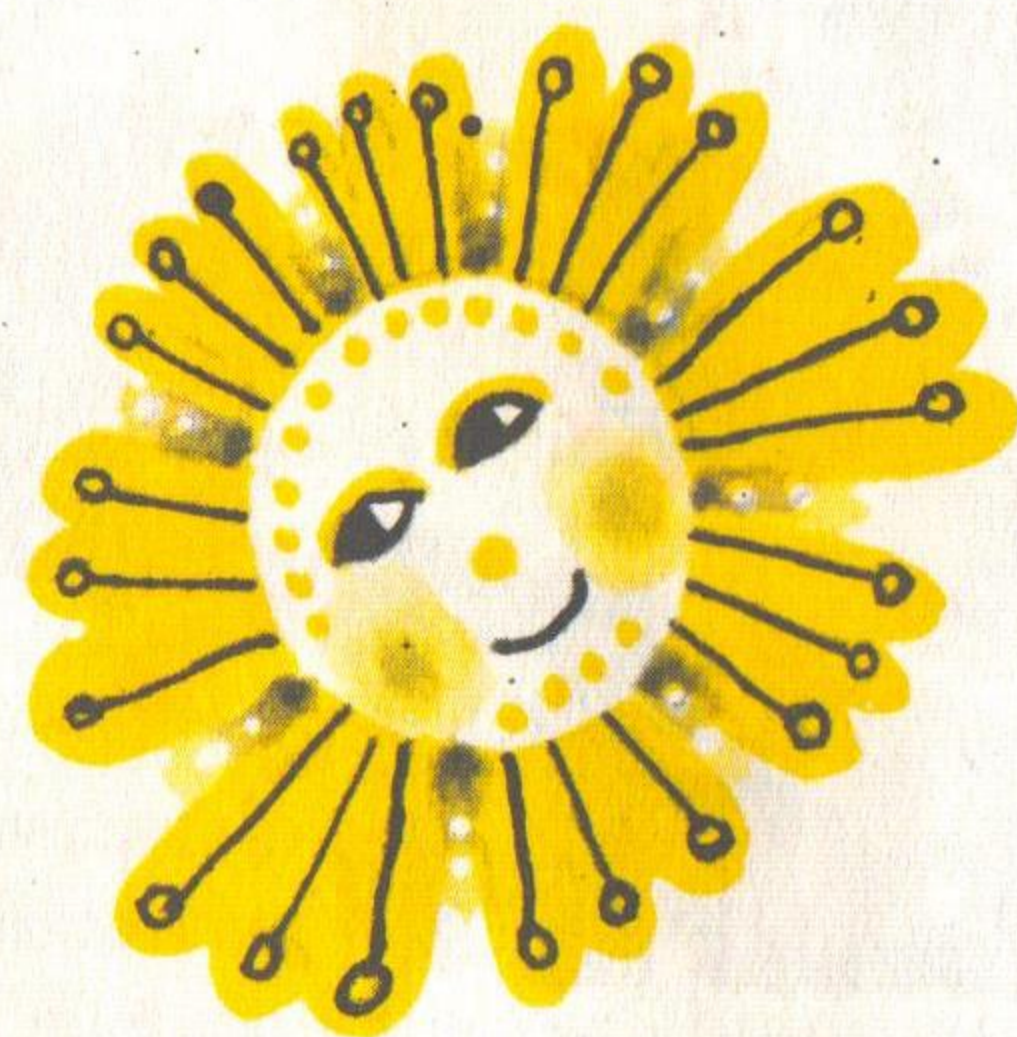
Naša šéfredaktorka

Vy nepoznáte šéfredaktorku Lýdiu?

To je tá žena, čo večne naháňa čas. Chce ho chytiť za rohy, držať a nepustiť, aby sa jej nevytkol z rúk a aby stihla urobiť všetko, čo si zaumienila. Je toho veľa, nesmierne veľa, a preto mu zavše prejde cez rozum. Vymyslela si na čas tajnú zbraň, ktorá navonok vyzerá celkom všedne: veľká kapsa. V nej si nosí robotu domov. Ak sa nezmestí do jednej, má naporiadzi druhú, ba i tretiu. Žena s tromi kapsami — to je ona. Súperka času. Naša Lýdia.

Zápasí s ním v noci. Všetko sa už pohrúžilo do spánku. Spí jej syn — vysokoškolák Peter, spia redaktorky a redaktori, blaženému spánku sa oddáva riaditeľ i hlavný plánovač, ale ona bdie. Vítazka nad časom — naša Lýdia.

To je tá žena, ktorá je dušou Mladých liet. Mozgom, v ktorom sa zbierajú všetky vlákenká zložitej

vydavateľskej práce. Srdcom podniku, ktorému svojim elánom udáva rytmus.

Ako študentka čítala knihu, Madame Curie, životopis vedáčky, nositeľky Nobelovej ceny, a príklad tejto neobyčajnej ženy ju tak strhol,

Železničné závary

JÁN ŠTIAVNICKÝ

Starý Hunckoš robil kedysi spolu so synom pri stavbe železničných mostov. Raz sa stalo, že im dodali zlý cement, polohotový most sa prevalil a pol tučta chlapov zasypalo. Tam stratil syna a sám prišiel o ľavú ruku. Keď sa nevesta dozvedela o nešťastí, od žiaľu začala chradnúť, a netrvalo dlho, položili aj ju do hrobu. Hunckošovi ostal na krku ani nie päťročný vnuk, a keďže sa zaviazal, že ho bude chovať, páni od železnice mu prideliť robotu pri závorách.

Obidvaja, Hunckoš i vnuk, žili z jedného dňa na druhý a veľa z toho nevedeli, že vo veľkom svete už dávnejšie, okrem hromov zo zamračenej oblohy, biju i kanóny. Až vtedy, keď cez dedinu prvý raz prešli cudzí vojaci, dedo Hunckoš sa viacej zamračil než obyčajne a pred vnukom polohlasne zahundral:

„Zle bude, Ignác, zle...“

„Prečo, dedo?“

„Vojna sa na svet privalila.“

Potom začali po koľajniciach chodiť jeden za druhým nákladné vlaky. Na vozňoch boli naložené kanóny, tanky, nákladné autá, ba Ignác raz videl i dymiacu sa kuchyňu a pri nej kuchára s veľkou varechou.

„Len idú a idú,“ dudral dedo Hunckoš. „Celý svet chcú zaplaviť!“

Lenže i hory okolo železničnej trate sa zmenili. V noci veľmi často prichádzali k strážnemu domku cudzí chlapi, polohlasne sa rozprávali s dedom o tom, kedy ktorý vlak ide, a potom

Ignác videl, ako raz tu, raz tam vyšľahli k oblohe jasné plamene, zem sa zatriasla a ráno si ľudia vykladali, že partizáni opäť vyhodili fašistom celý vlak do povetria. Takto to išlo až do augustových horúčav. Vtedy sa partizáni zosypali z okolitých hôr a obsadili dedinu. Na vlakoch sa objavili červené zástavy, a keď išiel okolo strážneho domku rušnovodič, dlho pískal a radostne mával rukami.

S ťažkými jesennými mrakmi začali prichádzať z doliny stále smutnejšie zvesti.

„Fašisti našich tlačia!“

„Čo len bude?“

„Musíme vydržať!“

Tesne pred ústupom do hôr, aby fašisti nemohli ďalej za partizánmi, vyhodili vojaci v záhybe doliny dlhý železničný most i s koľajnicami. Vlaky naraz prestali chodiť.

„Dedo, ostali sme bez roboty,“ povedal Ignác.

„Bez akej roboty?“ začudoval sa Hunckoš. „Čo som robil doteraz, to budem aj ďalej.“

„Vlaky nechodia,“ začudoval sa Ignác. „Načo treba dvíhať závary?“

„Moje idú,“ zvolal dedo Hunckoš a kabát si obliekol futrom hore.

A tak aj keď vlaky po koľajniciach nechodili, lebo fašisti nemali záujem most opraviť, a radšej okolo neho postavili cestu pre autá, starý závorár Hunckoš ďalej dvíhal na priecestí závary, akoby chcel nimi chrániť vozy a ľudí z dediny pred neviditeľnými vlakmi. Ľudia v dedine len krútili hlavami a hovorili:

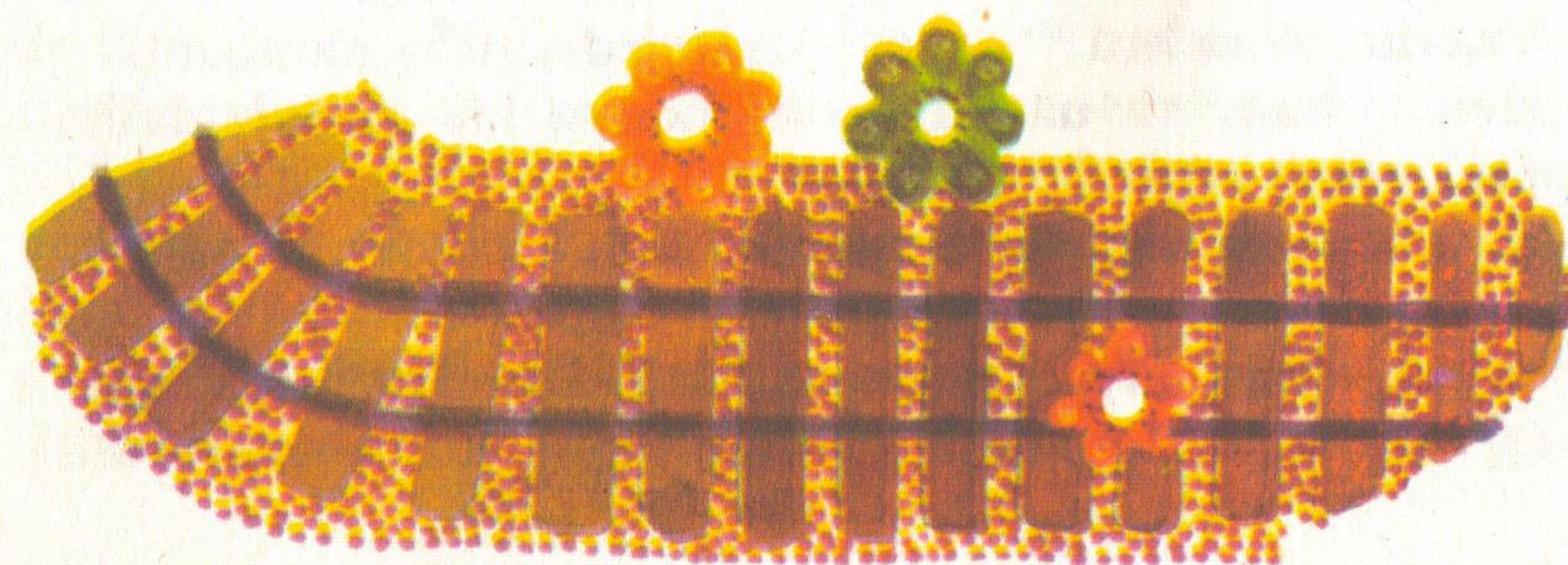
„Pomiatol sa dedo na rozume...“

Ani Ignác svojmu dedovi nerozumel. Darmo ho prehovárал, dedo akoby ho nepočul. Keď si niečo zmyslel, vyšiel von a závary zdvihol. Keď mu do hlavy udrelo niečo iné, závary spustil.

„Dedo, ľudia sa nám smejú!“

„Keď im je do smiechu, nech sa vyškerajú.“

Pred Vianocami, keď sa na celú dolinu privalila najtuhšia zima, dedo Hunckoš ochorel. Prvé dni ho trápil len kašeľ, ale postupne ho horúčava rozpaľovala, až sa pod ním podlomili

že zatúžila vykonať niečo osožné, výnimočné. Chcela to veľké dielo začať hneď, ale nevedela ako. Bezradne sa pozrela na rozhádzané knihy a zošity v skrinke a dala ich do poriadku. Prvý krôčik na ceste k činu.

Chcela byť hviezdárkou, ale jej životná hviezda ju zaviedla na inú postać. Astronomický je len počet strán v knihách a rukopisoch, ktoré prečítala. Jej vesmírom sa stala detská kniha. Literatúra. Slovo. Aké myšlienky, aké príbehy, aké ideály dať do rúk deťom, ktoré stoja na prahu života a nedočkavo mu hľadajú v ústrety?

Rovných štyritisíc kníh vyšlo za jej starostlivej vlády a nad každou bdela ako dobrá kráľovná. Vymýšľala. Tvorila. Prikladala k práci svoje jemné, ale energické ruky. To je to veľké dielo, ktoré ako dievča zatúžila vykonať.

Stála pri kolíske Mladých liet a spolu s nimi je stále mladá. Šéfredaktorka vydavateľstva Lýdia Kyselová.

Naša Lýdia.

H. F.

Naša najkrajšia kniha

Dostali sme list: TÁTO KNIHA SA MI NAJKRAJŠIE PÁČILA. AJ OBSAH AJ OBRÁZKY. ZUZKA BALÁŽOVÁ.

Bola to vlastne popísaná návratná kartička, akú sme kedysi dávno vkladali do každej knižky s výzvou: „Milí čitatelia, práve ste dočítali našu knihu. Páčila sa Vám? Čo povieť na jej obsah? Ako sa Vám pozdávajú obrázky? Prosíme Vás, napíšte nám hneď teraz, kým sú Vaše dojmy celkom svieže.“

Milá Zuzka! Ďakujeme Ti za správu, ale čože to bolo za knižku, z ktorej vypadla Tvoja kartička? Kto ju napísal, kto do nej nakreslil obrázky? To sa už nedozvieme nikdy, a ani sa nemôžeme opýtať, lebo si zabudla napísať svoju adresu. Dostala sa Ti do rúk naša dávna knižka, zapálila plamienok v Tvojom srdci a Ty si neváhala vyplniť prázdnu kartičku.

Je to od Teba pekné, ale je to aj zábavné, čo si nám vykonala. Nikdy sa nedozvieme názov našej najkrajšej knihy! A Tvoja správa je dôležitá preto, aby každý náš redaktor vyplňoval v mysli kartičku, ktorá patrí do každej detskej knihy: TÁTO KNIHA SA VÁM BUDE NAISTO PÁČIŤ. ZA TO VÁM RUČÍM JA-REDAKTOR VAŠEJ (MOŽNO NAJKRAJŠEJ) KNIHY. L. K.

kolená a musel si ľahnúť do postele. Ignác mu nosil čaj, i doktora proti dedovej vôli zavolať, ale starký sa mal stále horšie a horšie.

Raz večer, keď horel ako rozpálená pec, kývol rukou, aby Ignác pristúpil bližšie k posteli. Ignác sa naklonil nad chorého deda a ten mu z posledných síl, lapajúc dych, niečo dlho šepkal do ucha.

„Naozaj?“ opýtal sa prekvapený Ignác, keď dedo zmĺkol. Dedo prikývol a zatvoril oči. Hruď sa mu nepokojne dvíhala a dolu čelom ustavične stekali hrubé kvapky potu. Nad ránom, keď sa do okienka strážneho domca tlačil bledý svit zimného dňa, dedo Hunčkoš naposledy vydýchol.

Ignác ostal bývať v strážnom domku pri železničnej trati sám. Deň-dva len chodil z kúta do kúta a potom, akoby sa ho naraz chytila dedova choroba. Pochytil sa a zdvihol závary. Do večera ich nechal hore, ale pred nocou, akoby si niečo zmyslel, spustil ich na kovové vidlice.

„Celkom ako dedo!“ smiali sa ľudia.

„Závary — hore!“ kričali za Ignácom deti, keď išiel po dedine.

Iné im hneď odpovedali:

„Závary — dolu!“

Ignác len sklonil hlavu a ponáhľal sa nazad do strážneho domčeka pri železničnej trati.

Pred jarou, keď sa už kde-tu začal topiť sneh, zaduneli v diaľke výbuchy. Blížil sa front a s ním i oslobodenie. Ľudia sa radostnejšie pozerali na seba a v duchu počítali dni, kedy prídu i do dediny vojaci s červenými hviezdami na čiapkach.

Lenže ich radosť bola predčasná. Jedného dňa sa hore cestou valila dlhá kolóna fašistických vojakov a za dedinou začali kopať zákopy pre ťažké delá.

Ignác, akoby sa nič nestalo, raz dvíhal, inokedy spúšťal závary. Plukovník, ktorý sa prišiel pozrieť na budovanie obrannej línie, ho zbadal v ďalekohľade. Dlhú sa na neho pozorne díval cez sklá ďalekohľadu a potom zavolať:

„Poručík!“

„Rozkaz, pán plukovník!“ postavil sa poručík do pozoru.

„Kto je ten chlapec pri závorách?“

„Taký dedinský blázon! Hrá sa so závorami...“

„Vravíte, že sa hrá?“ spýtal sa pomedzi zuby plukovník.

„Hej... vlaky tu už dávno nechodia, ale on ich dvíha a spúšťa, nikto nevie prečo.“

„Tak sa pozrite na cestu nad dedinou a potom na neho!“ skríkol plukovník. „Vy... vy blázon!“

Poručík roztrasenými rukami priložil k očiam ďalekohľad a pozeral raz na Ignáca a zasa na cestu, ktorá smerovala

z vršku do dediny. Chvíľu mu to trvalo, ale potom všetko pochopil: Ignác dvíha závary vtedy, keď do dediny prichádzala fašistická kolóna. Spúšťal ich v okamihu, keď kolóna dedinu opustila. Takto dával niekomu znamenie, kedy sa môže k dedine priblížiť a kedy nie.

„Hans!“ zavolať poručík najlepšieho strelca roty.

„Rozkaz!“

„Priblížiš sa čo najbližšie k trati a toho chlapca pri závorách,“ spustil poručík ruku k zemi.

„Rozumiem, pán poručík,“ skrívil vojak tvár do úšľabku.

Pušku stiahol z pleca a popod medze sa priplazil k trati. V okamžiku, keď chcel Ignác naposledy spustiť závary, lebo posledná kolóna opúšťala dedinu, stlačil Nemeц spúšť. Ignác rozhodil ruky, kolóna sa pod ním podlomila a prevalila sa cez veľké koleso, ktorým dvíhal i spúšťal závary.

„Neboli to blázni,“ rečnil veliteľ partizánov po vojne pred zhromaždenými obyvateľmi, „ale hrdinovia, ktorí nám pomáhali.“

O niekoľko rokov neskoršie postavili vďační obyvatelia dediny dedovi Hunčkošovi a Ignácovi neďaleko strážneho domka pomník. Do skaly sú v ňom vytesané železničné závary, nad ktorými vychádza jasné slnko, a pod nimi sú dve mená: dedovo a Ignácovo. V lete k nim pionieri denne kladú čerstvé kvety, a keď sa k nim blížia vlaky, dlho zapískajú a železničiari na rušňoch zdvihnutou rukou pozdravujú svojich mŕtvych druhov.

Cena Fraňa Kráľa

Cena Fraňa Kráľa je najvýznamnejším ocenením literárnej a ilustračnej tvorby pre deti a mládež na Slovensku. Od roku 1966 ju každoročne udeľuje minister kultúry SSR na návrh Kruhu priateľov detskej knihy na Slovensku žijúcemu spisovateľovi a ilustrátorovi za doterajšiu tvorbu alebo za vynikajúce dielo, ktorým významne prispel k rozvoju slovenskej literatúry a ilustrácie pre deti a mládež. Čestná cena Fraňa Kráľa sa môže udeliť aj in memoriam. K Cene Fraňa Kráľa je pripojený diplom a plaketa.

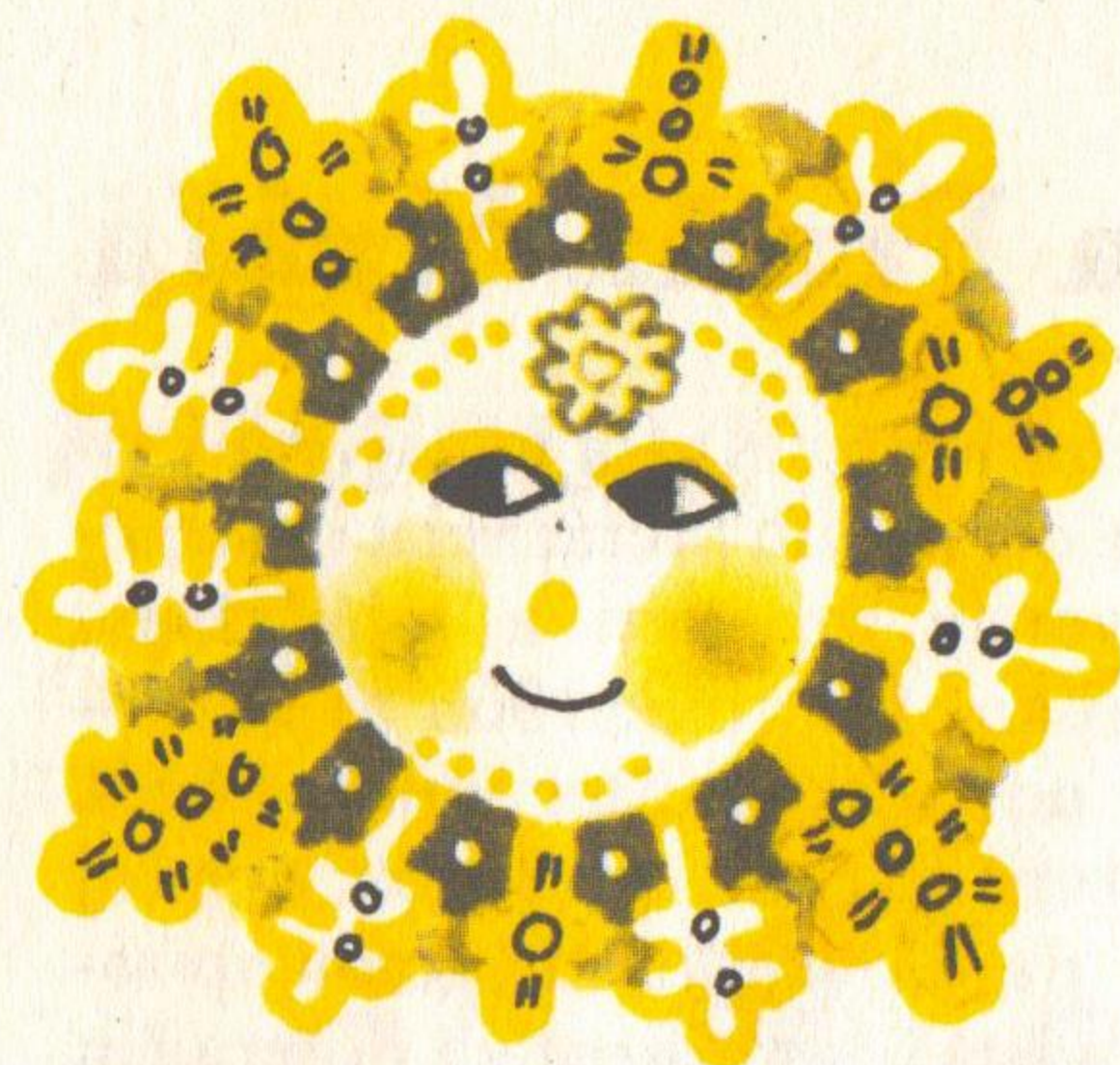
Nositelia Ceny Fraňa Kráľa za literatúru:

1966 Mária Rázusová-Martáková (in memoriam)
1966 Ľudo Ondrejov (in memoriam)
1966 Jozef Horák
1967 Ľudo Zúbek
1968 Rudo Moric
1969 Mária Ďuričková
1970 Krista Bendová
1971 Mária Jančová
1971 Dominik Štubňa-Zámostský (in memoriam)
1972 Elena Čepčeková
1973 Ľubomír Feldek
1974 Miroslav Válek
1975 Klára Jarunková
1976 Viera Bombová

Za ilustračnú tvorbu:

1966 Ľudovít Fulla
1967 Vincent Hložník
1968 Jaroslav Vodrážka
1969 Štefan Cpin
1970 Albín Brunovský
1971 Ľubomír Kellenberger
1972 Alojz Klimo
1973 Róbert Dúbravec
1974 Jozef Baláž
1975 Viera Bombová

CENY VYDAVATELSTVA MLADÉ LETÁ (od roku 1953 do roku 1965 pod názvom Ceny Fraňa Kráľa), ktoré každoročne udeľuje riaditeľ Mladých liet za najlepšie diela z produkcie predchádzajúceho roka, získalo doteraz 99 spisovateľov, prekladateľov a ilustrátorov.

Thaves Bachtáli

MILAN HŮŽEVKA

Búrka prešla. Vietor roztrhal mrak. Nad krajinou zasvietilo slnko. Spod košatých dubov pohol svojho chudého koníka Cigán-brdár. Koník ťahal ľahký vozík, na ktorom mal jeho gazda naložené staré brdá a náradie. Sedelo tam i desať brdárových detí. Najstaršia z nich bola šesťnásťročná Thaves Bachtáli.

Keď konečne zazreli dedinu, všimli si, že pred ňou postáva plačúci Cigán.

„Čože plačeš, priateľu, čože sa ti prihodilo?“

„Veľké nešťastie ma stretlo. Okradli ma. Ktosi mi vzal šimľa i s vozíkom. Bol som korytárom, teraz ním už nie som. Devla, Devla, some herdžom, čo som spravil, že ma takto tresceš?“

Vzali ho na vozík. Všetkým bolo úbožiaka ľúto, najviac šesťnásťročnej Thave Bachtáli.

Keď korytár videl, že sú na svete aj dobrí ľudia, utíšil sa. Usmial sa na šesťnásťročnú devu a potom povedal:

„Nešťastie ma stretlo, brat môj brdár, ale na tvojom vozíku sa na mňa usmiala čarokrásna ruža. Keby som ju mal pri sebe, vyliečil by som sa zo smútku. Ľahšie by som znášal stratu svojho šimľa, voza, dlát a sekier.“

Brdár chvíľu mlčal. Rozmýšľal o slovách nešťastníka. Veru, zle by sa nestalo, keby sa Thaves Bachtáli vydala. Desať detí matku

nemá, otec sa o ne musí postarať každý deň sám. Často i hlad majú, chodia bosé, v roztrhaných šatách. Keby jedna s korytkárom odišla, starostí by bolo menej. Lenže ako si uživí ženu Cigán, čo je holý ako prst?

„Mám peniaze, neboj sa, brdárko. Tu, hľa, celý mešec. Nosím ho pod košeľou, ten mi nikto neukradne. Za korytka som ich dostal. Nič sa neboj, statočným som ja Cigánom. Nesedí ti na vozíku pobehaj.“

„Potom je to inšie. Lebo veru na pytačky sa nechodí s prázdnyimi rukami. Ak dáš dvadsať zlatých, môžeš si moju dcéru vziať.“

Otec veľa pýtal, ale korytkárovi sa deva tak

páčila, že vyrátať brdárovi na dľaň sumu, ktorú chcel. Potom ho požiadal, aby koňa zastavil. Thaves Bachtáli sa rozlúčila s otcom, so sestrami a bratmi a zišla z voza. Brdár pohol koňa a korytkár s mladou ženou stúpali do polí. Vandrovali potom po krajine, hľadali zlodeja, čo ukradol koňa s vozom. Chodili, chodili, nenašli nič, no minuli všetky peniaze.

„Čo len bude s nami, muž môj? Peňazí niet, nové si nemôžeš zarobiť.“

„Neviem, neviem, žena moja.“

Čože iné čaká takých, ako sme my, myslela si Thaves Bachtáli, pomrú hladom. Ja som však mladá Cigánka, zomrieť nechcem. Nech si zomrie korytkár sám. Keď sa skryli na noc do senníka, počkala mladá Cigánka, až muž zaspí. Potom sa nečujne odtiahla k rebríku a ušla do noci. Korytkár plakal, keď sa ráno zobudil sám. Pochopil, že jeho mladá žena ušla. Zaboril hlavu do sena a dlho nariekal.

Zatiaľ Thaves Bachtáli vyhľadala otca. Ľahko sa dozvedela, kde je, ľudia brdára poznali. Vysadla si na jeho voz a povedala, že jej muž zomrel. Musela klamať, otec by ju vyhnal naspäť. Zasl mal starý brdár desať detí, ako predtým.

Avšak jedného dňa stretli Cigána s koňom šimľom. Biely koník ťahal vozík a v ňom kopu korytok. Obidvaja pohoniči zastavili svoje kone, zoskočili z vozov na kus reči. Ako sa tak rozprávali, všimol si ten korytkár, akú peknú sukňu má Thaves Bachtáli.

„Daj mi ju za ženu, brdár, nevydáš ju za hocikoho.“

„Dostaneš ju, ak dáš dvadsať zlatých.“

„Ej, ej, brdár, či si priveľa zapýtal!“

O takej vysokej sume nechcel korytkár ani počuť. Thaves Bachtáli si v tej chvíli pomyslela, že ten cudzí Cigán nie je statočným človekom, keď sa takto jedná.

„Tak daj desať,“ povedala Thaves Bachtáli.

Horko-ťažko ich dal a odviezol si mladú ženu so sebou.

Keď vozík hrkotal po kamenistej ceste, bol korytkár ticho. Ale keď sa nečujne šinul po poľnej ceste, začal spievať:

„Cigáni sú korytkári od dávnych čias, tu predajú korytko, inde druhé zas. Všetci si ho chytro kúpte, lacno predám, napečiete z neho veľa, veľa chleba. Cigáni sú korytkári od dávnych vekov, dodnes prešli s korytkami dvanásť svetov.“

„Peknú spievaš pesničku,“ povedala Thaves Bachtáli, „ale vidí sa mi, že si ty kus sveta neprešiel.“

„Mýliš sa, žena moja, veľa korytok som ja

predal. S verným koňom som už prešiel tisíc dedín.“

Nevravela viacej ani slova, ale keď sa na noc uložili v poli a mladý korytkár tuho zaspal, opatrne vstala. Zapriahla šimľa do voza a ušla preč. Dotiaľ chodila po svete, kým si svojho prvého muža nenašla. Potom mu vrátila šimľa, vozík, dláta i sekery. A ten druhý korytkár, keď sa ráno prebral zo sna a uvidel, že je v poli sám, začal plakať a nariekať:

„Devla, Devla, some herdžom, čo som spravil, že ma takto tresceš?“

Keď si knihu nepozná ani autor

Občas sa stáva, že názov knihy, ktorý vymyslel autor či prekladateľ, nie je dostatočne príťažlivý. Potom sa vo vydavateľstve dajú hlavy dokopy a názov „vymýšľajú“.

Keď spisovateľ Alan Marshall — autor známej knihy Už zasa prešakujem kaluže — navštívil vydavateľstvo, práve vyšla jeho ďalšia kniha. V origináli mala názov Toto je tráva. My sme ju však zmenili na Mój život patrí tebe. A tak autor tvrdil, že to určite nenapísal on. No vysvetlilo sa to a autorovi sa „náš“ názov natoľko zapáčil, že sľúbil napísať ďalšiu knihu s týmto názvom. Lenže ako ju potom zasa nazveme my?

Prepáčte, že neviem po holandsky

Mnohé slovenské detské knihy s ilustráciami našich výtvarníkov vyšli v cudzích jazykoch. Mladé letá za štvrtstoročie vydali knihy v osemnástich jazykoch. Teda aj korešpondencia so zahraničím je veľmi čulá. Aj zaujímavá. Nie je zriedkavosťou, že v listoch nás oslovujú: „Vážená pani Mladé letá“, alebo že za Bratislavou píšú POESKO či JUHOSLÁVIA. Ba ani nevedia, že slovenčina je spisovným jazykom. Máme aj takýto list z Holandska: Vaša knižka Slovenské rozprávky je veľmi pekná, iba škoda, že neviem po česky, aby som si ju prečítala. Odosielateľke sme poslali túto knihu v holandčine, pretože jedným z jedenástich jazykov, v ktorých Dobšinského rozprávky s ilustráciami majstra Fullu vyšli, je aj holandčina.

P. Č.

Ivo a Eva

ANNA MAJEROVÁ

Na školskom dvore niekto stratil kriedu. Našiel som ju a už bola moja. Rozlomil som ju a väčší kus som daroval spolužiačke Eve. Tej Eve, ktorá má biele podkolenky a červené stužky vo vrkočoch. Ona mi za to dala zahryznúť do jablka. Susedovmu Mišovi nie! Od zlosti ju preto poťahal za vrkoč. Odo mňa dostal buchnáť do chrbta. Odvtedy sa hneváme.

Na druhý deň nebolo po kriede ani stopy. Vypísali sme ju Eva i ja. Ja som pred našim domom na chodníku napísal EVA EVA EVA a ona zase IVO IVO IVO. Mišo však mal kriedy dosť, a tak napísal: IVO CHCE EVU.

O kohútikovi s dúhovým chvostom

ANNA MAJEROVÁ

Mišo je tretiak, a predsa je sprostejší než ja. Vysmial sa mi. Ako si to vraj predstavujem: chceme mať kurence, a nemáme ani kohúta, ani sliepky, ba ani vajíčka s očkom.

Je to pravda. Pred dažďom sme ho nemali. Teraz je však tu! Namaľoval som si ho: kohútika s dúhovým chvostom. Stofarebným. Zavesím ho na pántik a zavolám na Miša. Ba, ešte nie. Ešte ho nezavolám. Nakreslím i vajíčka a na každé aj očko. Nie jedno! Dve očká! Také viditeľné. Nech Mišo závidí! Nakreslím i modré, i zelené, i čierne. I fialové i červené sa dobre maľujú.

Kým bude po daždi, aj kurence si namaľujem. Žltučké ako starej mamine buchty. Ako slniečko, čo po daždi vyskočilo na oblohu.

Pod dúhovým oblúkom sme už zase všetci spolu: kamarát Miško, krdeľ mojej hydiny a ja.

Vieš, čo nevieš?

GOBELÍN

Ak by ste nevedeli: gobelín je umelecky tkaný nástenný koberec. V minulosti ho používali ako bytovú ozdobu. V Bratislave máme najcennejšie gobelíny v Mestskej galérii (v Primaciálnom paláci). Je to päť mimoriadne cenných exemplárov, zobrazujúcich starú grécku báj, a ich hodnota sa odhaduje na milióny.

Gobelíny dostali meno po francúzskej rodine Gobelinovcov, ktorá mala v 16. storočí dielňu na farbenie vlny a tkanje kobercov. V dielni zhotovovali také krásne výrobky, že sa odvtedy umelecké koberce na celom svete nazývajú gobelíny.

E. Z.

MANZARDA

V rozhovoroch o bytoch neraz počujeme takúto vetu: „Bývam v manzarde.“ Mnohí chlapi a dievčatá vedia, že manzarda je podkrovná izbička. Ale stavím sa, že nikto z nich ešte nepočul o staviteľovi Mansardovi, ktorý vo všetkých svojich stavbách pamätal na podkrovné izbičky, takže ich napokon začali nazývať po ňom manzardami.

Vieš, čo nevieš?

Varovanie nemých rýb

Vrátnik v nábytkárskych závodoch si pridržal okuliare. Ináč by mu odleteli od údivu.

„Nuž slýchal to kedy svet? Delegácia kaprov?“

„Hlavátok, ostriežov, ľeňov a ostatných vodných živočíchov,“ vážne vyhlásil Filozof.

Ujo musel pustiť okuliare a telefonovať.

„Dobývajú sa mi tu akísi pehaví škrkáni a chcú sa rozprávať s niekým zodpovedným,“ zdôveroval sa slúchadlu. Pritom sa tváril prísne ako školský poriadok.

„Nikto zodpovedný nemá čas,“ vyhlásil napokon.

Peťo si vzdychol. Celou cestou do závodu presviedčal priateľov, že najistejšia a najkratšia cesta vedie vždy cez plot. Ibaže 5HP Andrea protestovala: „V pionierskej rovnošate sa ploty nepreliezajú.“

Našťastie zasiahla Kata Ratíková-Kataratata.

„Tkstdlegciunejdn,“ vychrlila na zdeseného uja vrátnika, čo malo znamenať, že takto sa s riadnou delegáciou nerokuje.

„A ty že si nemá ryba?“ naľakal sa vrátnik. Až keď mu podrobne vysvetlili, prečo prichádzajú, poškrabal sa za uchom a zaviedol štvoricu do miestnosti so stenami vykladanými drevom. O chvíľu prišiel aj muž v montérkach. Každému osobitne podal ruku a povedal:

„Som predseda závodného výboru ROH. A vy?“

Filozof sa uklonil ako na recitačných pretekoch.

„My sme delegácia rýb z Váhu. Ryby nemôžu vraviť a ani za to nemôžu. Tak sme sa rozhodli vybaviť to za ne. Predstavte sa, živočichy! Ja som kapor.“

„Ja ostriež,“ vytiahol sa Peťo.

„Hlavátka,“ povedala 5HP.

„Blcaasttné,“ zrapotala Kataratata, to akože belica a všetky ostatné.

„Vylievate nám špinu a otravu do Váhu,“ začal vzápätí žalostiť Filozof podľa dohovoru. „Preto sme vás prišli pekne poprosiť, aby ste zatvorili kohútik na tom smradľavom vodovode.“

„To nie je také jednoduché,“ krčil čelom predseda. „Pri leštení a politúrovaní dreva vzniká odpad. Kdeže s ním, keď stará filtračná stanica nestačí. Ale postavíme novú, sľubujem vám. Do roka.“

„Dovtedy zahynieme,“ zakvílila 5HP.

„Vari len také zlé to s vami nebude,“ usmieval sa predseda. Ten úsmev Peťo riadne našťval.

„Ani to vás nezaujíma, že sa nebudeme mať kde kúpať?“

Zožal Filozofov vyčítavý pohľad a vzápätí poriadny kopanec do členka. Neskor.

„Slušne vychované deti sa kúpu na kúpalisku,“

riekol predseda sucho. „Ani vašu školu nezbúrajú preto, že práve tam chcete hrať futbal. Viete, čo pre naše mestečko znamená tovareň? Ľuďom dáva prácu a chlieb. Tešilo ma, vážené ryby, a do videnia.“

Ani ich nepozval na obhliadku závodu, ako Filozof potajme dúfal. Preto v ňom vzrástla zlosť, a keď vyšli von, oboril sa na Peťu:

„Pre teba sme prehrali desať nula.“

„Prehrali sme, pretože sme hrali hlúpe divadlo,“ povedala namrzene Kataratata. „Urobme múdre, určite vyhráme!“

„Sto nula, čo?“ vyhrkol Filozof. „Vymýšľaj!“

„Aj budem,“ uškrnula sa rapotačka.

Nasledujúce dni pozorovali rúru na brehu. O štvrtej začala chrliť svoj smradľavý prúdel. Hladinu slepého ramena pokryla čiernym mračnom, no už o pol hodiny bola hladina čistá ako oko. Filozof správne usúdil, že kdesi je spodný prúd — a ten zatiaľ chráni ryby.

Uspokojit sa?

Zato vzrastal ochranárov nepokoj.

„Chemikálie zničia celú vegetáciu.“

„Vegetáciu, to akože rastlinstvo,“ mrmlal Filozof. „Uvidíte, že jedného dňa pohynú aj ryby. Prečo nábytkárom nezakážete robiť také veci, pri ktorých je toľko odpadu? No prečo?“

Ochranár Plaček nesúhlasil.

„To všetko sú neduhy nášho storočia, chlapče. Kedysi ľudia žili v biede uprostred nenarušenej prírody. Dnes často žijú v blahobyte pod chorými stromami. Kým sa to dá všetko do poriadku, uplynie vo Váhu ešte veľa vody.“

„Čudní a smiešni. Povedia nedá sa nič robiť, a zložia ruky,“ rozhorčovala sa raz večer 5HP.

„Mne sa to nemôže stať,“ vypál sa Peťo. „Až budem dospelým, budem pástiarom. Keď niekomu usuším, hneď prestane vylievať smrad!“

„Pšmínčnevrs,“ ozvala sa Kataratata a tak ju museli dlho prosiť, aby to zopakovala po ľudsky. „Pástami sa nič nevyrieši.“ A o chvíľu dodala: „Ja mám lepší nápad ako Filozof. Do leta bude zátoka čistá ako tanier.“

Keď si Filozof vypočul Katin plán, nadšením povyrástol o päť centimetrov. A ostatní na písacom stroji, ktorý patrí otcovi 5HP, vyťukali toto varovanie:

Ak nás neprestanete otravovať, budete kruto pykať a prosiť o odpustenie! Ale už vám nič nepomôže!!

Prisahajú ryby!!!

POMSTA!

List odoslali na adresu nábytkárskych závodov.

(Pokračovanie)

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Knižka, ktorá Ťa poteší

Ako bolo, ako nie, ale bolo tak, že... Boli raz na svete dvaja priatelia, verní bratia, čo dohromady mali štyri uši, osem nôh, dva chvostíky, a jeden múdry papier, taký veličizný ako lopata. Boli to brat Budkáčik a brat Dubkáčik, priatelia prasiatka, a ten múdry papier, to boli noviny. A keďže bratia noviny čítali, veru aj ľudskej reči rozumeli — a raz si vypočuli ako gazda s gazdinou posielajú po mäsiara. Lež prasiatka, ktoré ľuďom rozumeli, aj rozmýšľať vedeli, nuž si rozhúťali, ako ujsť. A keď ráno gazdovia prišli s mäsiarom, po Budkáčikovi a Dubkáčikovi nebolo ani chýru ani slychu!

Všeličo bratia vo svete videli, všeličomu sa priučili, veľa šibalstiev postvárali. Na dvoch nohách chodili, geletky-klobúky aj naozajstné šaty si

nadobudli, nuž ich každý za najonakvejších tovarišov považoval. Na vlastnej koži zakúsili, že horárstvo je ťažký chlieb, tetka Hopčíkovie je dobrá osoba a ľudská posteľ je zázračná vec, ale najlepšie sa spí pod ňou. Aj električku si bratia vyskúšali, u majstra ZanoHAVIČIAROVSKÉHO sa krajčírskemu remeslu vyučili a neskôr na najveselejšej svadbe vyhrávali. Na čudnom dome, čo sám behal po svete, sa povozili, na Veľkú noc sa atramentom oblievali, napokon sa aj do prasačej vojny pustili — a to všetko v knižke BUDKÁČIK A DUBKÁČIK, ktorú napísal Jozef Cíger-Hronský a nakreslil Jaroslav Vodrážka. Mladé letá ju vydali pre deti od šiestich rokov.

Dievčatám a chlapcom o voľačo starším sú určené rozprávky zo Zamaguria v knihe VODNÍKOVE ZLATÉ KAČKY (od deviatich rokov). Zobierali ich učiteľ Viktor Majerík a spisovateľ Peter Glocko,

ktorí už niekoľko rokov chodia za rozprávkami na Zamagurie na slovensko-poľské hranice.

Také rozprávky, aké ešte dnes rozprávajú múdri goralskí rozprávači, nenájdem nikde na Slovensku. Aj rozprávkové bytosti, ktoré v nich vystupujú, sú veľmi zvláštne: boginky, ktoré zamieňajú malé boginčiatka za deti živých ľudí, bludičky, mamuny, svetielka a svetlonosi, ktorí zvädzajú ľudí z cesty — obyčajne tých, čo sa správajú v lese nespratne, strážca podzemných pokladov Kráľ hadov, Pienčibroda s bradou päťkrát dlhšou ako telo, Planetník, ktorý má moc nad počasím... a mnoho ďalších bytostí, ktorých sa netreba báť, lebo človek nad nimi víťazí. O týchto rozprávkach gorali vravia, že sú to godky. Godky znamenajú prípovedky, krátke rozprávky na pobavenie. V knihe VODNÍKOVE ZLATÉ KAČKY ich nájdete presne šesťdesiat. Ilustroval ich akademický maliar Vincent Hložník. S. K.

Hruška

„Hruška, hruška, hruška,
prečo nemáš ušká?“

„Ušká nemám preto,
lebo nie je leto.“

„Prečo nemáš v zime kvety?“

„V zime slnko nezasvieti.“

„Prečo spávaš postojáčky?“

„Malé sú mi postelôčky.“

Radim Kafka,
Žilina

Klebety

Kvaky, kvaky, kvak,
vrabec zobe mak!

Holub zase hrkúta,
že on videl kohúta.

A líštička vravela,
že zajtra je nedela.

Kvaky, kvaky, kvak,
zjedol vrabec mak.

Zuzana Oravcová,
Žilina

Hra na lekárku

Od malička sa hrávam na lekárku. Veľmi ma to baví. Aj keď vyrastiem, chcem byť lekárkou. Vymyslím potom taký liek, čo uzdraví chorých na celom svete.

Viera Dvorčíková,
Žilina

Sovietskym hrdinom

Keď sme stáli nad vašimi hrobmi,
srdiečko nám zovrelo.

Dakujeme vám, že sme slobodní,
že sa teraz máme veselo.

Kytičku kvetov zo zelenej stránce
s hrdosťou, vďakou na hroby vám dáme.

Renáta Uramová,
Žilina

MOJA REPORTAŽ Z MLADÝCH LET.

Moja reportáž o mladých ľuďoch.
Ahoj, moja knižka JOŽKO MRKVYČKA SPAČ KLOBÚK SOM
JA NAPÍŠAL AJ NAKRESLIL, POSLALI MI Z MLADÝCH LET LÍŠTIC
ABY SOM JEJ NÁKRESLIL.
Tak som sa radodobal a keď som cestoval do Bratislavy.
Vidava deštro mladé deštro koje hakej jedem
visoki dom na hrámstí. Chodi sa tam na višaku.
Vítach, koje hakej izbyčka, čo sa premáva
horedolu podľa gombuček. Ale napísať na rjadom poschdi.
sa medajú obviš dreve tak sa musy rýst ma sješe.
Toje dobre, lebo moj redaktor, o deš knižky biva ma sještom.
Volaisa janduran. Ma kam izbyčku veľkú ako
vítach, lenže bez gombuček. Na hodov tam bol, plene
ma pryvital a prívom mam congal telefon. A rie ma
preclari drom majklarnejšim klarvam. Ujedol ma k súdrovy
kladitelovy. Volá sa kudomovic, ale tam bola porada,
tak mič. Plom ma vjedol k súdžke, šefreda kesocke,
volaisa Lidija Kisllova, lenže tam bola
Tak som, lech, majklarnejšich nevydele ani onumana.
Ujedol ma k súdrovy, a janduran
slenčil, spodnu gombučku. Plom vinli, mnia, telebrickej
me vrhoni) a 3 hodiny kme, lečali, vime a voridahu
Vo vida va deštro mladé deštro majkaumarvejši je vítach.
Joško Mrkvyčka Spač.

Slniečko

Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová 35/a. Telefón 681-58. Šéfredaktor Ján Turan, výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje PNS. Informácie o predplatnom a objednávky prijíma každá pošta o doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, 884 19 Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

JOŽKO MRKIČKA SPÁČ

Taká nespravodlivosť! Zasma nervzali
do pioniera! Hoci som mal na visročení aj
jednotku! Hoci viem, že ke, a beš chún.
A hoci mám a chovajú knámku dobrú! a preca
ma nervzali!

Školský rozhlas ~~hlásil~~ hlásil abo
šeci pionieri išli do sloovič. Príšla súdruška
učiteľka a ~~mláda~~ mláda sa práčo som v byjede sám.
Povedal som, že som ráčej ma v učovaní. Súdruška sa
velmý podesila a hneď ma v rovala. A tak som
pre pionierov dostal ~~edše~~ edše aj jednotku.

október.

Joško Mrkička
Spáč